

Stenografični zapisnik

sedme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 11. aprila 1900.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela.
— Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik eksce-
lencia baron Viktor Hein in e. kr. deželne vlade tajnik
Viljem Haas. — Vsi članovi razun: knezoškof
dr. Anton Bonaventura Jeglič, Janez Ažman,
Feliks pl. Lenkh, eksclencia Jožef baron Schwegel,
Franz Schweiger. — Zapisnikar: Deželni tajnik
Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika 6. deželnozbornske seje dne 7. aprila 1900.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora o raznih zadevah glede deželne bolnice.
4. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži načrt zakona o uravnavi zdravstvene službe v občinah, izvemši deželno stolno mesto.
5. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:
o § 6.: Občila.
6. Ustno poročilo združenih odsekov finančnega in upravnega o računskem sklepu za leto 1898. kranjske kmetijske šole na Grnu (k prilogi 26.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o podpori za vodovod v Postojni (k prilogi 36.).
8. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:
a) «Dramatičnega društva» v Ljubljani za podporo;
b) nemškega gledališkega društva v Ljubljani za podporo.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu gledališkega zaklada za leto 1898. in o proračunu za leto 1900 (k prilogi 6.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah:
a) «Kranjskega in primorskega gozdarskega društva» v Ljubljani za prispevek;
b) mlekarke zadruge v Trnovem pri Ilirski Bistrici, da bi se jej preložil prvi rok za povračilo deželnega posojila 1000 K na dan 1. januarja 1905;
c) društva zdravnikov na Kranjskem, da bi se mu dovolila podpora k ustanovi za vdove in sirote po društvenih članih;

Stenographischer Bericht

der siebenten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 11. April 1900.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto von Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr von Hein und k. k. Landesregierungssecretär Wilhelm Haas. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Johann Ažman, Felix von Lenkh, Excellenz Josef Freiherr von Schwegel, Franz Schweiger — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der 6. Landtagsitzung vom 7. April 1900.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses über verschiedene, das Landeshospital betreffende Angelegenheiten.
4. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Regelung des Sanitätsdienstes in den Gemeinden mit Ausschluß der Landeshauptstadt vorgelegt wird.
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar:
über § 6: Communicationsmittel.
6. Mündlicher Bericht des vereinigten Finanz- und Verwaltungsauschusses über den Rechnungsabschluss der Ackerbauschule in Stauden pro 1898 (zur Beilage 26).
7. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses, betreffend die Subvention für die Wasserleitung in Adelsberg (zur Beilage 36).
8. Mündliche Berichte des Finanzauschusses über Petitionen:
a) des dramatischen Vereines in Laibach um Subvention;
b) des deutschen Theatervereines in Laibach um Subvention.
9. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über den Rechnungsabschluss des Theaterfondes pro 1898 und den Voranschlag pro 1900 (zur Beilage 6).
- 10.) Mündliche Berichte des Finanzauschusses über Petitionen:
a) des krainisch-küstenländischen Forstvereines in Laibach um Subvention;
b) der Milchgenossenschaft in Dornegg bei Fuhr-Feistritz um Verlängerung des Rückzahlungstermines des Landesdarlehens per 1000 K bis 1. Jänner 1905;
c) des Ärztevereines in Krain um einen Beitrag zur Stiftung für Witwen und Waisen von Vereinsmitgliedern;

- d) predsedstva avstrijskega osrednjega društva za varstvo kmetijskih in gozdarskih koristi pri sklepanju trgovskih pogodb na Dunaju, da se mu dovoli za leto 1900 prispevek 200 K;
- e) okrajnega cestnega odbora ljubljanske okolice, da se mu dovoli podpora za napravo mostu čez Ljubljanico v Fužinah;
- f) posestnikov iz Huj in Klanca v Kranjskem okraju, da se jim dovoli podpora za popravo mostu čez Kokro;
- g) županstva v Železnikih, da se mu dovoli podpora za napravo kanala ob deželni cesti v Železnikih;
- h) društva ljubljanskih tiskarjev, da se priporoči njihova prošnja za preložitev izdavanja slovenskih učnih knjig v Ljubljano.
11. Ustno poročilo upravnega odseka o prenapredbi §§ 2. in 8. zakona z dne 17. aprila 1884, dež. zak. št. 9. (k prilogi 41.).
12. Ustno poročilo upravnega odseka o uvrstitvi zasebne ceste, katero je kupil Krški okrajno-cestni odbor od graščine Šrajbarski Turn, med okraje ceste, in o opustitvi enega kosa s Krškega na Šrajbarski Turn držeče, pod točko 39. zakona o uvrstitvi cest z dne 2. aprila 1866, dež. zak. št. 6, navedene okrajne ceste, — z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 42.).
13. Ustna poročila upravnega odseka o prošnjah:
- a) posestnikov fare Sv. Duha za izločitev davčnih občin Veliki Trn in Ravno iz občine Krško ter ustanovitev samostojne občine;
- b) vasi Dolenji Lazi za podaljšanje vodovoda Jurjevica-Breže.
- d) des österr. Centralvereines zum Schutze land- und forstwirtschaftlicher Interessen beim Abschlusse von Handelsverträgen in Wien um eine Subvention per 200 K pro 1900;
- e) des Bezirksstrassenauschusses Umgebung Laibach um Subvention für die Herstellung der Brücke über die Laibach in Kaltenbrunn;
- f) der Insassen von Huje und Klanec bei Krainburg um Subvention zur Herstellung der Brücke über die Kanter;
- g) des Gemeindeamtes in Eisnern um Subvention behufs Herstellung eines Canales an der Landesstrasse in Eisnern;
- h) des Vereines der Laibacher Buchdruckereibesitzer um Befürwortung ihrer Petition wegen Verlegung der Herausgabe slovenischer Schulbücher nach Laibach.
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Abänderung der §§ 2 und 8 des Gesetzes vom 17. April 1884, L. G. Bl. Nr. 9 (zur Beilage 41).
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der vom Gurfelder Bezirksstrassenauschusses von der Herrschaft Thurnamhart durch Kauf erworbenen Privatstrasse in die Kategorie der Bezirksstrassen und Auflassung eines Fragmentes der Gurfelder-Thurnamhart'schen Bezirksstrasse, Post 39 des Strassenkategorisierungsgesetzes vom 2. April 1866, L. G. Bl. Nr. 6, — unter Anschluß des einschlägigen Gesetzentwurfes (zur Beilage 42).
13. Mündliche Berichte des Verwaltungsausschusses über Petitionen:
- a) der Insassen der Pfarre Hl. Geist um Auscheidung der Steuergemeinden Großdorn und Ravno aus der Gemeinde Gurfeld und Constituirung einer selbständigen Gemeinde;
- b) der Ortschaft Niedergereuth um Verlängerung der Wasserleitung Jurjowicz-Breže.

Začetek seje ob 10. uri 20 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 20 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 6. deželnozborske seje dne 7. aprila 1900.**1. Lesung des Protokolls der 6. Landtags-Sitzung vom 7. April 1900.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik 6. seje v nemškem jeziku. — Liesst das Protokoll der 6. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Naznanjam, da sta gospoda poslanca župnika Schweiger in Ažman se opravičila, da ne moreta danes sodelovati v visoki zbornici, ker sta zadržana po svojem poklicu v duševnem pastirstvu.

Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel je zaradi bolezni opravičen.

Gospodom poslancem sta se danes razdelili poročili gospodov primarijev dr. Bocka in dr. Valente in statistični izkaz gospoda primarija dr. Gregoriča o naši deželni bolnici. Gospode poslance bodo ti izkazi gotovo zanimali in služili v pregled, kadar pride letno poročilo o deželni bolnici na vrsto.

Došle so sledeče peticije, in sicer potom deželnega odbora:

Zdravstveno-okrožni zastop v Novem mestu prosi podpore za zgradbo ženske bolnice v Novem mestu.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Der Landes-Schulrath in Laibach legt vor das Gesuch der Oberlehrerwitwe Anna Schiller in Tschernembl um Pensionserhöhung.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Županstvo v Preserji prosi podpore 1000 K v svrhu ustanovitve postajališča v Preserji.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju prosi podpore za l. 1900.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Die Direction der k. k. Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalt in Laibach bittet um Subvention zur Unterstützung armer Böglinge.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Zavod sv. Nikolaja v Trstu prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec Lenarčič izročā prošnjo župansteu Hotederšica, Gorenji in Dolenji Logatec, Rovte in zdravstvenega zastopa Logaškega za premostitev sedeža okrožnega zdravnika iz Planine v Logatec.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec grof Barbo izročā prošnjo prostovoljne požarne brambe v Št. Rupertu za podporo za nakup gasilnega orodja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec Božič izročā prošnjo kmetijske podružnice na Planini pri Vipavi za podporo za napravo amer. matičnjaka.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Višnikar izročā prošnjo Janko Jegliča, nadučitelja v Sv. Križu pri Litiji, za podporo za udeležitev učiteljskega tečaja za ozdravljenje jeca-jočih otrok na Dunaju.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kajdiž izročā prošnjo občine Holmec za uvrstitev občinske ceste iz Most na Holmec med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Božič izročā prošnjo županstva občine Rovte, Žiri in Dolenji Logatec za izvršitev cestne zgradbe Rovte-Žiri po progī «Sovra».

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora o raznih zadevah glede deželne bolnice.**3. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses über verschiedene, das Landes-Spital betreffende Angelegenheiten.**

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži načrt zakona o uravnavi zdravstvene službe v občinah, izvzemši deželno stolno mesto.

4. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Regelung des Sanitätsdienstes in den Gemeinden mit Ausschluss der Landeshauptstadt vorgelegt wird.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Na vrsto pride točka:

5. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:

o § 6.: Občila.

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar:

über § 6: Communicationsmittel.

Poročevalec Jelovšek:

Visoki deželni zbor! Čast mi je v imenu upravnega odseka poročati o § 6. letnega poročila, to je o «občilih». Poročilo to obsega letos samo 46 strani, tako da je torej približno za 160 strani krajše, kakor prejšnja leta. Poleg tega se mora pripoznati, da vzlic temu ni trpela jasnost in pregled. Omenjam samo to, da letos samo dva cestna odbora nista predložila računov, in ta dva cestna odbora upravni odsek deželnemu odboru prav toplo priporoča, da ju malo potipa in opomni na dolžnost, da bosta v prihodnje redno pólagala svoje račune.

Predlagam, da se prestopi v specijalno razpravo.

Deželni glavar:

Otvaram splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo.

Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec Jelovšek:

(Bere marg. št. 1. do 37., ki se brez razgovora vzamejo na znanje. — Ließt die Marg. Nr. 1 bis 37, welche ohne Debatte zur Kenntnis genommen werden.)

Izkaz I. o proračunjeni potrebščini in o pokritju troškov za vzdrževanje deželnih cest za l. 1899. nam kaže, da so l. 1899. znašali mitniški dohodki 9694 gld. Ti dohodki so l. 1898. znašali 8889 gld. 98 kr. in so bili torej l. 1899. večji za 1804 gld. 02 kr. Deželni

prispevek je bil letos manjši za 2620 gld. 34 kr., skupni donesek okrajnocestnih zakladov in deželnega zaklada pa je bil l. 1898. znašal 106.476 gld. 62 kr. dočim je znašal letos samo 102.480 gld. 48 kr., torej manj za 3996 gld. 14 kr.

Prosim, da se ta izkaz vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz II. o proračunjeni potrebščini in pokritju troškov za vzdrževanje dovoznih cest k železniškim postajam za l. 1899. se razločuje od lanskega v tem, da je deželni odbor napravil novo kolono, ki kaže dolžino raznih dovoznih cest. Nadalje vidimo, da so vzdrževalni troški proti lanskem letu narastli za 521 gld. 69 kr.

Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz III. o proračunjeni potrebščini za vzdrževanje okrajnih cest z doneski okrajnih cestnih zakladov za vzdrževanje deželnih cest, dovoznih cest k železniškim postajam in o visokosti doklad za pokritje skupne potrebščine za l. 1899. — Iz tega izkaza je razvidno, da ima največ okrajnih cest cestni okraj Ljubljanska okolica, namreč 207.050 km. Vsa potrebščina je znašala l. 1899. 187.452 gld. 23½ kr. Narastla je torej za 18.228 gld. 41 kr. Vsi prispevki so skupaj znašali 222.543 gld. 56½ kr., torej več za 17.649 gld. 09 kr. Nadalje se tudi razvidi, kako so posamezni cestni odbori obloženi s cestnimi prikladami. Eden ima 6%, eden 7%, eden 9%, trije 10%, eden 12%, eden 13%, eden 14%, eden 15%, eden 16%, eden 17%, štirje 18%, pet 20%, eden 21%, eden 22%, trije 25%, eden 30% in eden — to je Ribniški — celo 44% priklado.

Prosim, da se izkaz vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz IV. o onih vsotah, ki so se izplačale od 1. oktobra 1898 do konca meseca septembra 1899 za vzdrževanje deželnih cest dotičnim okrajnim cestnim odborom na račun prispevkov deželnega zaklada za l. 1898. in 1899., kaže, da je Črnomaljski cestni okraj dobil največ podpore, namreč 3200 gld. Ta je je tudi najbolj potreben. Skupaj pa se je izplačalo 30.966 gld. 75½ kr.

Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz A o troških vzdrževanja okrajnih in deželnih cest za l. 1898. kaže, da eden okraj, ki je bil že večkrat recitiven, zopet ni predložil letnega računa.

Nadalje vidimo, da znaša dolgost vseh okrajnih in deželnih cest 2198.610 km. in da je letos prirastlo od lanskega leta 24.550 km. Troški za okrajne in deželne ceste so se znižali za 28.372 gld. 94 kr. Pri deželnih cestah pa so troški narastli za 7656 gld. 31 kr. in znašajo skupaj 91.342 gld. 09½ kr.

Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz B obsega troške vzdrževanja okrajnih cest z doneskom okrajnocestnih zakladov za vzdrževanje

deželnih in dovoznih cest za l. 1898. Iz tega izkaza je razvidno, da je dolgost cest za 24 km večja postala. Mezda za cestarje je narastla za 1164 gld. 80 kr., za dobivanje gramoza se je zmanjšala za 6418 gld. 86 $\frac{1}{2}$ kr., za popraviljanje že obstoječih in za napravo novih umetnih del je bila letos večja za 1187 gld. 97 $\frac{1}{2}$ kr. in za popraviljanje in razširjanje ter gradbo novih cest pa manjša za 32.343 gld. 47 kr. Skupaj pa je bilo manj izdanega 36.029 gld. 25 kr.

Prosim, da se ta izkaz vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Iz izkaza C o troških za vzdrževanje deželnih cest je razvidno, da je dolžina cest ostala zelo enaka, namreč 568.300 km. Izdalo se je pa skupaj 91.342 gld. 09 $\frac{1}{2}$ kr., tako da je torej narastlo za 7656 gld 31 kr. Drugega ni vredno omeniti.

Prosim, da se tudi ta izkaz vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Istotako prosim vzeti na znanje izkaza D in E.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 38. nam poroča, da je deželnozbornski sklep z dne 17. marca 1899 bil prijavljen c. kr. železničnemu ministerstvu in c. kr. ravnateljstvu državne železnice v Beljaku, na kar je to ravnateljstvo naznanilo, da c. kr. železnično ministerstvo iz finančijelnih ozirov ni dovolilo, da bi vlaka št. 1720. in 1721. vozila po zimi 1899/1900 ter se promet podaljšal do, oziroma od Trbiža.

Upravni odsek je pa sklenil, ponoviti resolucijo, ki jo je sklenil v tej zadevi lansko leto in ki se sledeče glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da nemudoma in pravočasno na visoko c. kr. železniško ministerstvo na Dunaju in na prometno ravnateljstvo c. kr. državnih železnic v Beljaku odpošlje prošnjo:

1.) da bi tako zvana 'potresna vlaka', ki sta že od 1895. leta v poletni sezoni vpeljana med postajama Ljubljana in Lesce-Bled in izmed katerih prihaja jeden v Ljubljano okoli osme ure zjutraj, drugi pa othaja iz nje okoli sedme ure zvečer, vozila od 1. maja dalje na celi progi Ljubljana-Trbiž;

2.) da bi ta lokalna vlaka vozila tudi v zimski sezoni.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo resoluciji upravnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Jelovšek:

Končno še prosim, da se izvoli marg. št. 39. vzeti na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Moj namen ni tukaj govoriti ravno k točki pod marg. št. 39. poročila, marveč le izreči nekaj kritike o nekaterih nedostatkih, ki so se pojavili pri prometnih napravah, in — ker je običajno, da se je, ko se je razpravljaj § 6. letnega poročila, govorilo v obče o prometnih napravah, naj visoka zbornica dovoli, da tudi sedaj porabim to priliko in pokažem na neke nedostatke, ki so se žalibog pojavili in ki so tako kričeči, da je vsekako potrebno hitro kaj ukreniti, da se ti nedostatki kakor hitro mogoče odpravijo.

V obče, gospoda moja, čitati je po raznih strokovnih časopisih, kako avstrijsko narodno gospodarstvo nazaduje. Res je sicer, da je promet od leta do leta nekoliko večji, to je istina, ali naravni razlog temu je tudi to, da avstrijska industrija, ki se ima boriti s tako mogočnimi konkurenti, mora gledati na to, da svojo produkcijo povzdigne kolikor mogoče, ne le v kakovosti, marveč tudi v množini, da režijske stroške porazdeli na večjo množino predmetov in s tem zmanjša skupne proizvodjalne stroške za posamezni predmet.

Dandanes, gospoda moja, je industrija, vzlasti pa velika industrija, navezana na to, da kolikor mogoče mnogo producira, ako hoče sploh še živeti, in ker producira mnogo, mora gledati na to, kam bo izpeljala svoje izdelke, torej se mora ozirati na eksport. Če se industrija omeji samo na preskrbovanje domače potrebe, potem ostane v jako majhni meri in ona ne more biti deležna vseh tistih olajšav, ki so združene s produkcijo, kadar je produkcija nekoliko obsežnejša, vzlasti pa ne more biti deležna onih tarifnih olajšav, katere pridejo v poštev šele tedaj, kadar se gotova množina tvarine prepelje do določenih mest. Razne okoliščine, visoka zbornica, teže industrijalce. Kakor sploh kmetijstvo dandanes toži in opravičeno toži, da nima nikakih pravih dohodkov, ravno tako je tudi z industrijo. Če se pa k naravnim težkočam pridružijo še taki faktorji, ki, rekel bi, z nekako premišljenostjo ravnajo, da bi kolikor mogoče otežkočili produkcijo, potem je treba, da se to pove, da se nekako pojasni, kake so te razmere, da je potem mogoče misliti in ukrepati na odpomč.

V mislih imam tukaj v prvi vrsti mlinsko industrijo, in v svojih kasnejših razpravah hočem se držati le te industrije, ker se je ravno pri tej pojavilo v novejšem času toliko težkoč in obremenitev, da ravno ona naravnost kliče na odpomč. Če na primer obdačenje Kranjske, vzlasti mlinske industrije, primerimo obdačenju take industrije v drugih kronovinah, vidimo, da je ravno kranjska mlinska industrija nezaslišano visoko obdačena, kar ni v nikakem količkaj pravičnem razmerju z obdačenjem drugod. Za podlago primeri naj služijo podatki, kateri kažejo, kako je obdačenje v primeri z množino zmletega žita, kajti to nam da nekak jasen pojem, ker množina zmletega žita kaže približno obseg dotičnega podjetja, in obrtni davek, o katerem mi je tukaj govoriti, se more torej nanašati le na velikost posameznih podjetij brez ozira na to, ali dotično podjetje kaj čistega dohodka prinaša ali ne, kajti čisti dohodki se itak pri osebni dohodarini obdačijo. Hočem

torej opozoriti le na pridobninski davek, in sicer hočem navesti obdačenje, katero je proračunjeno na vagon zmlétega žita in se suče od 40 krajcarjev do 5 gld. 27 kr. na vagon.

Tako na primer plača mlin v Ajdovščini, ki zmelje približno 340 vagonov na leto, 136 gld. obrtnega davka, kar znaša torej 40 krajcarjev na en vagon. Mlin v Weisskirchnu zmelje 1300 vagonov, plača obrtnega davka 900 gld., torej na en vagon 70 krajcarjev. Mlin v Gradcu — jaz imam samo velike mline v mislih, o malih ne govorim — zmelje 360 vagonov, plača 294 gld. obrtnega davka, ali 81 krajcarjev od vagona.

V Mariboru sta dva velika mlina, jeden plača od vagona 1 gld. 20 kr., drugi 1 gld. 26 kr. Mlin v Trautmansdorfu plača 1 gld. 16 kr., med tem ko kranjska dva velika mlina, na primer mlin v Kranju plača 3 gld. 56 kr. in mlin v Jaršah 5 gld. 27 kr. obrtnega davka na en vagon.

Gospoda moja! Tu je vsekako razvidno, da je bil davčni vijak nekako visoko privit, da se je, ne upoštevši male razmere, v katerih smo na Kranjskem, zdelo dotičnim davčnim oblastvam, ki so imele to zadevo v rokah, potrebno, da kolikor mogoče obrtnega davka iz te male dežele iztisnejo. Prepričan sem, da se bodo pri centralni kontingentni komisiji na Dunaju, kadar se bo vršilo kontingentiranje, te okoliščine upoštevale in da se bo kontingent za prvi razred primerno znižal, da bo komisija v deželi prišla v položaj, da bo vsaj primerno ta davek mogla razdeliti, ne pa kakor sedaj, ko ima z določenim velikim kontingentom vezane roke in mora eno ali drugo podjetje razbremeniti le na škodo družih podjetij istega razreda.

Pa kakor vse okoliščine kažejo, ne pridemo še kmalo v položaj primerne znižanja, ker se opazuje na Dunaju druga tendenca.

Preiti hočem na pojasnenje postopanja prometnih naprav, katere vežejo našo deželo z drugimi deželami, vzlasti z morjem, in te prometne naprave so tako čudno postopale, da se drugega izraza ne poslužujem, kakor da bi one hotele naravnost uničiti kranjsko mlinarsko obrt v korist mlinski industriji v drugi državni polovici.

Jaz si bom usojal podrobnosti o tej reči navesti, ki bodo jasno pokazale, da je dotični načrt južne železnice tako sestavljen, kakor da naj bi se konkurenca v južnih krajih v korist Ogrom sistematično hotela uničiti.

Prometne naprave naj bi ne imele namena, da bi v prvi vrsti za svoj dobiček skrbele. Res je sicer, da južna železnica kot privatno podjetje ima bolj ali manj to tendenco, ampak privatno društvo mora tudi skrbeti, da ostane vir dohodkov ohranjen in da se torej več ali manj akomodira razmeram, katere vladajo, in da tako omogoči, da industrija, ki mu daje največ dohodka, ostane zdrava, da more konkurirati.

Visoka zbornica! Kranjska mlinska industrija se je v zadnjem času, vporablja svojo lego, bližino morja in druge okolnosti, vzlasti pa obile vodne sile, ki so ji na razpolago, začela polagoma razvijati, in upati je bilo, da na tej poti tudi ostane in da bo kot taka lep vir dohodkov za bližnjo in daljno okolico in tudi za državo

in deželo. Da pa more mlinska industrija uspevati, treba je, da je ona v tako veliki meri zasnovana, da more porabljeni tiste tarifne olajšave, ki so z večjim prometom združene.

Refakcijske tarife pridejo v poštev le tedaj, ako se neka gotova množina določene tvarine prepeljava do določenih mest. Če se tista množina ne doseže, potem je tudi mlin navezan na to, da se on poslužuje pri svojih kalkulacijah le onih tarifov, ki so za majhne množine v veljavi in ki ne omogočujejo, da bi mogel konkurirati, še v lastni deželi ne.

Gospoda moja! Kakor Vam vsem dobro znano, se v naših alpskih deželah ne pridela toliko žita, da bi to žito zadostovalo za domače potrebe, marveč so te alpske dežele, in med temi vzlasti Kranjska, navezane na to, da dobivajo tuje žito, katero porabijo za svoje potrebe.

O priliki, ko se je v deželnem zboru razpravljalo vprašanje o skladiščih ali «Lagerhäuser», takrat sem imel priliko opozarjati na to, da je ves promet s kranjskim žitom znašal približno 300 vagonov, med tem ko je bilo pripeljanega tujega žita v deželi 3000 vagonov. Danes so se razmere nekoliko predrugačile. Danes prodaja Kranjska še manj svojega žita kakor tedaj, in tujega žita imamo danes, lahko rečem, najmanj 5000 vagonov v deželi. In če upoštevamo, da je to kranjsko žito, ki ne naklada in odklada v naši deželi, poleg pšenice še sestavljeno iz drugih žit, potem se lahko reče, da komaj 100 vagonov pride na pšenico, med tem ko tujega, ogrskega žita ogromno množino zavzema le pšenica.

Opazuje se splošno, da se ves promet žita od vzhoda proti zahodu pomika. V našem cesarstvu opazujemo to, da se širne ogrske pokrajine v obli meri pečajo s pridelovanjem žita, vzlasti pšenice, in izvažajo svoje blago, katerega doma ne porabijo, v tostransko državno polovico, da se to blago tukaj predela v moko, deloma da služi v domačo porabo, deloma pa da služi za eksport. V kolikor so ona mlinska podjetja, ki so bližji vira tega žita, na boljšem, kakor ona, ki so bolj oddaljena od teh virov, je razvidno iz tega, da znaša moka, ki se je izdelala iz žita približno 75 % proti vsej množini, kar se je je sploh zmlévalo. Če torej mora tostranska industrija večjo množino surovine (tukaj žita) prevažati v primeri z množino končnega izdelka kakor pa onostranska, potem je onostranska državna polovica v tem oziru mnogo na boljšem kakor naša.

Ne bom Vas, gospoda moja, mučil s podrobnostmi, kako se ta račun izpelje, ampak navesti hočem samo toliko, da znaša ta razlika približno 21 % tarife v škodo naši industriji nasproti ogrski. Seveda proti temu ni mogoče nič storiti, kajti tu so krajevne razmere vzrok.

Ali, gospoda moja, ogrska mlinska obrt je poleg ravnokar omenjene okolščine še v nekem drugem oziru mnogo na boljšem, in sicer je na boljšem v tem oziru, ker se pri prevažanju žita, oziroma moke, od ogrskih mlinov direktno uporabljajo refakcijski tarifi takoj pri kartiranju, med tem ko se v Cislitvaniji to ne dogaja, ampak mora dotični podjetnik plačati

polno voznino po normalni tarifi, in šele, ko je gotova množina žita pripeljana na končni kraj, do katerega veljajo refakcijske tarife; znaša to približno 13% v škodo naši mlinski industriji nasproti ogrskim mlinom. To gotovo enostransko postopanje in oškodovanje 13% od tarifov tako veliko, da se mora uvaževati, in odločilni faktorji naj bi delovali na to, da naša industrija v bodoče ne bo več toliko oškodovana, marveč naj bi se povsod enako postopalo.

Gospoda moja! Če si ogledamo, kako se žito in žitni izdelki premikajo v naši državi, vidimo, da se v ogrskih pokrajinah ob rekah Donava in Tisa promet prične ter se premika proti zahodu in jugozahodu. Prometne naprave so v tem oziru nekoliko nasproti prišle raznim producentom, oziroma industrijalcem, ker so jim za gotove črte dovolile določene refakcijske tarife, brez ozira na to, ali se je dotično žito, oziroma moka, naložila v začetku črte ali šele kasneje, na progi torej dalje proti zahodu.

Tako je južna železnica črte Budapešta-Nagy, Kanisza, Komárom-Szekestfehervár-Szombathely-Gelese proti Trstu določila samo eno končno ceno in je vse jedno, na kateri postaji se na tej črti žito ali moka nalaga. Do leta 1897. veljalo je to pravilo, da se ni delalo razlike, ali je dotično žito bilo pridelano v oni državni polovici ali v tej državni polovici, kajti refakcijske postavke za Trst in Reko bile so enake, in sicer so znašale tedaj 108 K za en vagon od poprej imenovane črte do Trsta, oziroma do Reke. Začetkom leta 1897., ko se je pričelo govoriti o ogrski nagodbi o tem, kako da so Ogrji oškodovani, ako se jim vzame mlevski promet, od tedaj so oni izkoriščali ta položaj in so potem pritiskali na tostransko državno polovico, vzlasti na južno železnico, ki je, ugodivši tem težnjam, naenkrat za kranjske mline vzdignila izjemoma svojo refakcijsko postavko od 108 na 188 K od vagona, med tem ko je za druge cislitvanske in za ogrske provenijence bodisi za Reko, bodisi za Trst ostala ista postavka 108 K. Tako je torej kranjska mlinska obrt naenkrat prišla v položaj, da je imela izjemno stanje. Kako se je to opravičevalo, ne vem. Govorilo se je pač, da je mogoče, da kranjskim mlinom ni treba uporabljati one črte, katero sem prej iznačil, ampak da lahko dobijo žito iz nižje ležečih delov Ogrske dežele, iz Baresa ali Sisseka; ampak, gospoda moja, da to kranjskim mlinom ni mogoče, sledi iz tega, ker so cene v teh krajih za isto blago toliko višje, da segajo manjšo voznino od tam do Trsta, oziroma do Reke, tako da nikakor ni mogoče, uporabiti refakcijskih postavkov pri teh dveh označenih mestih. Torej ostanejo le prej označene črte od Budapešte, oziroma Komároma.

Začetkom leta 1900. se je pa naenkrat popolnoma zaprl promet, izvoz na Reko. Refakcija, ki je do sedaj za Reko veljala, se je naenkrat kranjskim mlinom odzela, in ostala je edino le še refakcijska postavka 188 K za Trst. Hotelo se je torej Reko rešiti Ogrom, in to se je temeljito zgodilo, kajti od tega časa tudi južna železnica nič več tistega žita, ki je ogrske provenijence, na Reko ne izvažata, ampak to žito gre po ogrskih državnih železnicah po postavki 106 K. Če se

pa upošteva, da ogrska vlada daje na svojih železnicah še superrefakcije 6 K za vse žito, ki pride v Reko za eksport, potem se, gospoda moja, postavka zniža na 100 K za Reko, nasproti 188 K za tisto pot na Trst za naše mline.

Ogrski mlini imajo pa še neko drugo prednost. Poleg superrefakcije dobivajo budimpeštanski mlini še 12 K povračila tedaj, ako je žito prevozilo najmanj 50 km; in teh 50 km prevozi skoraj vse žito iz dežele Ogrske v glavno mesto Budimpešto. Ta olajšava pa ne pride v prid in je ne morejo izkoristiti naši mlini, ker kupci, ki žito na Ogrskem kupujejo, ne morejo dobiti olajšave teh 12 K, ampak le ogrski mlini jo dobivajo za svoj eksport. Tako se postavka zniža še za 12 K in znaša končno 88 K. Torej imamo razliko, da žito iste provenijence plača pri eksportu za isto pot od cislitvanskih mlinov 188 K, od ogrskih mlinov pa samo 88 K. Ali s tem, gospoda moja, ta reč še ni pri kraju.

Ogrski mlini, ki po svojih državnih železnicah, oziroma po ogrski državni železnici v Reko, svoje blago prevažajo, imajo še to prednost, da dobijo potem znižane voznine po morju, in sicer znižane voznine na parnikih «Adrije». Na primer za postavko Reka-London plačujejo ogrski mlini za vagon 6 šilingov 6 pence, dočim naši mlini, ako hočejo po istih parnikih v London izvažati, plačujejo 12 šilingov 6 pence. Razlika je torej, če se v kronah in vinarjih računi ta, da plačajo Ogrji za vagon 78 K, dočim morajo naši mlini plačati 150 K. Torej je očitno, da se hoče naravnost uničiti naša industrija, in Ogrji so dovolj pametni, da bodo to tudi popolnoma dosegli.

Gospoda moja! Omenil sem, da «Adrija» daje take olajšave za vožnjo po svojih parobrodih. Človek bi se vprašal, zakaj pa se Cislitvanija ne poslužuje Lloydovih parnikov v isti namen. Ja, tu je velika nepremagljiva težava.

Lahko bi se jih posluževala, če bi sploh ti smeli voziti, ali kakor je vsem gospodom znano, obstoji nek dogovor, nek kartel med «Adrijo» in «Lloydom», koji «Lloyd» pa naša država subvencionira.

Tudi mlinski obrt mora svoj prispevek donášati k tej subvenciji. Naša uprava pri tej priliki, ko se je ta dogovor med «Adrijo» in «Lloydom» vršil, ni storila to, kar bi bila njena dolžnost, da bi bila namreč posegla vmes med tisti dogovor, glaseč se, da smejo parniki «Adrije» voziti po Jadranskem morju in dalje proti zahodu od črte, ki vodi od Sicilije navpično proti Afriki, vzlasti čez Gibraltar in v Atlantski ocean do vseh mest ob Atlantskem oceanu, med tem ko je «Lloyd» prihranjeno, da sme voziti samo po tej namreč po vzhodni strani te črte, torej v Egipt, Črno morje, Rdeče morje itd. Gospoda moja! Tak dogovor naj bi le bil, da si ti društvi ne delata konkurence, ali treba je upoštevati, da taka od države subvencionirana podjetja ne smejo iz oči pustiti koristi dotične državne polovice, temveč morajo dobrane enakomerno razdeljevati. Dogovor pa obstoji nadalje še v tem, in Ogrji so tudi v tem oziru prekanili našo državno polovico, da morajo «Lloydovi» parniki prihajati v Reko in tam eventualno nakladati razno blago, vzlasti ogrsko žito in

moko za eksport, med tem ko «Adrija», ki ima glavni promet na Angleško, ni navezana, da bi morala priti tudi v Trst. Ne vem, kako se je to moglo zgoditi, ali je bil namen pri tem ali samo brezbržnost, katera ni za kvalificirati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Kratkovidnost».)

Gospoda moja! Opozoril bi pa tudi še na neko okolnost, ki jasno kaže, da se je hotelo tostransko obrt naravnost oškodovati, in sicer od strani južne železnice.

Kranjski mlini so pač izvedeli, da se namerava tista refakcijska tarifa, ki je prej za Reko veljala, popolnoma odstraniti. Ker so pa kranjski mlini imeli svoj eksport za dalmatinske in isterske kraje čez Reko so torej skušali, da bi po stari refakcijski postavki rešili, kar se je sploh rešiti dalo, in so to privatno vest, katero so dobili, uporabili tako, da so zadnje dni meseca decembra kolikor mogoče oddajali svojega blaga, da morejo biti deležni one refakcijske postavke.

Ali južna železnica je po vplivu raznih ogrskih mlinov in merodajnih ogrskih faktorjev vedela tudi tem v okom priti. Mislila si je in rekla: «Škoda! Pride nekoliko 100 vagonov moke v Reko in zato smo mi oškodovani kot konkurenti», in vedelo se je napraviti tako, da je južna železnica nekaterim kranjskim mlinom telegrafirala: «Blaga je preveč, v Reki se ne more nič več sprejemati», vzlic temu, da se je po natančnih poizvedbah dokazalo, da takrat magacini v Reki sploh niso bili napolnjeni, kajti moka se ne preklada v magacine, ampak gre takoj direktno na vozove in od tod na parnike, in le majhna množina pride v magacine. Torej naravno je, da se je hotelo oškodovati našo konkurenco.

Gospoda moja! Pa ne samo za eksport nam konkurirajo ogrski mlini, tudi v naši domači kronovini in v tostranski državni polovici, sploh konkurirajo ogrski mlini s svojimi tarifi na tak način, da je kranjska mlinška industrija omejena samo na majhno črto od Ljubljane do Trbiža, kajti po sedaj veljavnih tarifih se more iz Budimpešte čez Reko in od Reke nazaj proti Ljubljani do Borovnice prevažati blago ceneje, kakor če bi se po tej strani vozilo do Ljubljane in od tod dalje proti jugu, brez ozira na to, da bi bilo iz Ljubljane blago še prevažati na naše mline.

V Trst, o katerem se je reklo, da pripada naši državni polovici, imajo ogrski mlini nižjo refakcijsko postavko kakor naši kranjski mlini. Ogrski mlini plačujejo v Trst od vagona 180 K, naši 188 K.

Gospoda moja. Pa tudi v Kormin vozijo ogrski mlini cenejše kakor naši, in istotako vozijo na Koroško, na Tirolsko po istih progah ogrski mlini za čez 30 K cenejše. Kam pa naj sploh naša mlinška industrija izvažajo svoje izdelke, ves svet ji je zaprt!? Če se pa pomisli, da se temu pridružijo še neke sekature, sekature, ki nikakor niso opravičene in ki tisto zvišanje, ki je že umetno v tarifih sestavljeno še bolj občutno delajo, se stvar še poostri. Na primer kranjski mlini ne morejo kartirati direktno čez Ljubljano proti Trstu, ampak morajo, ako hočejo deležni postati refakcijske postavke, kartirati svoje blago do Ljubljane, v Ljubljani morajo plačati pristojbino za

prepeljavanje blaga od državne železnice na južno železnico, torej transitno pristojbino, in plačati še enkrat reekspedicijo, kateri stroški precej znašajo, tako na primer pri enem kranjskem mlinu na leto 12.000 K, od česar južna železnica nima ničesar. Drug tak položaj je pri prevozu blaga, ki je namenjen čez Nabrežino in Kormin v Italijo. Tudi tukaj ni kranjskim mlinom dovoljeno direktno kartirati v dotične kraje, marveč morajo blago pošiljati v Trst, iz Trsta na Nabrežino in od tod naprej na državno mejo. To je tako nekako umetno sestavljeno, da se naravnost vidi namen, da se s tem hoče oškodovati in uničiti našo mlinško obrt.

Gospoda moja! Ogrska državna polovica je, uvidevši velikanski pomen svoje industrije vse storila, kar je mogla storiti, da njene prometne naprave služijo svojemu namenu. Ogrska državna polovica ne išče dobičkov pri prometnih napravah, ampak je mnenja, da so prometne naprave le sredstva, katera eventualno tudi brez posebnih čistih dohodkov izhajajo in imajo v prvi vrsti služiti le za povzdigo industrije v deželi, dočim imajo za državne potrebsčine donášati ona podjetja, katerim so prometna sredstva namenjena. Dohodkov naj bi ta sredstva imela le toliko, kolikor je neobhodno v pokritje stroškov potrebno. Pa tudi na to se ogrska vlada ne omejuje, ampak ona sega dalje tudi na vožnjo po morju ker daje zdatne olajšave za promet v avstrijska pomorska mesta. Tudi tam so dotične tarife tako nizke, da se za nekátore relacije pomorska vožnja direktno nazaj plača. — Na primer je postavka iz Nagy-Varada v Pulj ravno tista kakor iz Nagy-Varada v Reko, voznina iz Reke v Pulj pa znaša 35 K od vagona, in tistih 35 K se nazaj povrne ogrskim eksporterjem, katere postavke pa avstrijski mlini ne morejo biti deležni, in tako je Ogrska vzela vsa pomorska mesta, da sploh avstrijskim mlinom ni mogoče z ogrskimi konkurirati. — S tem, gospoda moja, sem nekoliko pojasnil razmere, ki danes obstoje in glasno kličejo po odpomoči. Če hoče sploh avstrijski upravljaj biti na tem ležeče, da se cislitvanska mlinška obrt sploh in ne samo kranjska ohrani, je neobhodno potrebno kaj ukreniti in napraviti protiutež proti ogrskemu delovanju. Kako pa je mogoče kaj storiti? Seveda se bo reklo: Naša južna železnica kot taka je privatno društvo in na privatno društvo nimamo vpliva.

Ali, gospoda moja, tudi na južno železnico se da vplivati, seveda le potom konkurenčnih tarifov. Saj danes, gospoda moja, ne velja tisto pravilo, da bi daljava že sama po sebi določevala tarifne cene, marveč razne kombinacije omogočujejo, da se na za 100 km daljši progi blago lahko ceneje prevažajo kakor za krajšo progo. Zakaj bi avstrijska državna vprava ne upoštevala te ugodnosti in bi na svojih progah ne vpeljala konkurenčnih tarifov, ki bi omogočili konkurenco proti južni železnici. Mislím si to zadevo, n. pr. takole: Ako se vpliva od strani državne uprave na Dunavsko parobrodno društvo, da ona, upoštevši svoje že sedaj obstoječe tarife za vožnjo navzgor, še nekoliko prijenja, čisto malo prijenja od njih, potem je mogoče, da se iz ogrskih krajev žito po Dunavu navzgor prevažajo, in sicer iz Požuna proti Linzu. Na tej progi sta dve

postaji, ki sta pri Donavi, Pöchlarn in Mauthhausen. Ne vem, katero mesto je za prekladanje prikladnejše. Morda je to Mauthhausen, in od tam bi žito, ki je namenjeno za cislitvanske dežele, n. pr. tudi za Kranjsko, lahko po državni železnici po eksportnih tarifah v naše dežele prihajalo, in južna železnica, ki ne mara uvideti svoje koristi, bi bila takó nekako odstranjena, in ves promet, ki morda samo za kranjsko znaša kakih 4000 do 5000 vagonov, bi dobila državna železnica. Državni železnici bi ne bilo treba tako posebno znižati svojih tarifov. Ako bo državna železnica vpeljala kilometrske tarife 0.15 K za 100 kg jeden kilometer, potem je lahko mogoče, da se dobi postavka 100 kron za črto od Mauthhausna do Trsta, in s to postavko bi bilo mogoče uspešno konkurirati proti ogrskim tarifom, oziroma proti južni železnici, ki je popolnoma v služnosti ogrske uprave.

Gospoda moja, zdi se mi potrebno, da bi se merodajni faktorji s to zadevo pečali in državni upravi nasvetovali, kako bi bilo mogoče, s konkurenčnimi tarifi rešiti to zadevo in s tem rešiti tudi našo domačo mlinsko obrt. Usojam si torej sledečo resolucijo predlagati:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča:

1.) da si preskrbi potrebne podatke, nanašajoče se na škodljivo sestavo tarifov, kateri uničujejo zlasti kranjsko mlinsko in lesno industrijo, dalje one, koje bi bilo priporočati za vpeljavo na avstrijskih državnih železnicah in po Donavi navzgor od Požuna proti Lincu v svrhu omogočenja konkurence kranjskih mlinov z ogrskimi vsaj potom tustranskih izvoznih mest ter parobrodskih tarifov za izvoz v inozemstvo v primeri z ogrskimi parobrodskimi odnašaji;

2.) da se na podlagi teh podatkov obrne do visokega c. kr. železničnega in trgovskega ministerstva s prošnjo, da oni prej ko prej potrebno ukrenete, da se obvaruje s tem kranjska in z njo tultivanska mlinska industrija gotovega propada.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucija gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo vstati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi. Stvar, ki je v razpravi pravzaprav ne spada k marg. št. 39., ampak v splošno razpravo o § 6. letnega poročila. Ker je pa zadeva velike važnosti, smatram, da visoka zbornica pritrjuje temu, da se splošna razprava ponovi.

(Pitrjuje se. — Zustimmung.)

Gospod poslanec dr. Majaron ima besedo.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Častiti gospod predgovornik in tovariš Lenarčič je med drugim tudi povdarjal, kako mlinska industrija na Kranjskem ječi pod prevelikim bremenom pridobnine. Ker je meni častna dolžnost, da

se kot član kontingentne komisije bavim s pridobninskimi razmerami in ker je istina, da je davek velike važnosti in vpliva na razvoj industrije, zato si usojam nekoliko pojasnil podati na dotični del temeljitih izvajanj gospoda predgovornika.

Res, gospoda moja, je mlinska industrija na Kranjskem silno preobremenjena zlasti s pridobnino, kar je tem hujše, ker je treba pri pridobnini upoštevati tudi razne občinske in deželne naklade. Tako se pri velikih industrijah toliko davka nabere, da ga treba resno upoštevati pri vsakem kalkulu in da od njega zavisi prosperiteta, včasih celo obstoj dotičnega podjetja. Kar se tiče mlinskih podjetij na Kranjskem, osobito obeh velikih mlinskih industrij v Kranju in Jaršah. lahko konstatiram, da sta ti dve mlinski industriji tako obremenjeni, kakor v planinskih deželah nobena druga mlinska industrija. (Klici: — Rufe: «Čujte, čujte!») Davčna kvota, katero ti dve podjetji plačujeta od 100 g ali enega vagona zmlatega žita, ta davčna kvota je dva-, tri-, dà celo petkrat večja kakor pa davčna kvota, ki se plačuje na Štajerskem, Primorskem, Nižjeavstrijskem in Českem od mlinskih obrtov v enakih kondicijah. Zategadelj je res umestno, da se je gospod predgovornik dotaknil tudi tega davčnega vprašanja, tembolj — pri tej priliki moram povdarjati, — ker se je istotako, kakor mlinskim podjetjem godilo sploh vsej veliki industriji na Kranjskem. Skoraj vsaka nova velika industrija se je pozdravila od strani davčnih organov s tem, da se jej je naložil kolikor mogoče visok davek, in opazuje se lahko, da kjer so bili mladi in ambiciozni davčni inšpektorji, tam so prijeli podjetje že pri prvem začetku naravnost za grlo. To se je zgodilo tudi pri obeh naših predilnicah, pri slamski industriji itd. Priznati moram, da je osobito mlademu uradniku jako težko dobiti pravo merilo za davek, osobito za pridobnino; žalostno je pa v objectivnem pogledu, da čim manj je industrije v deželi, tem hujše se nanjo pritiska, ker se misli, da je možna kaj plačati. Namesto da bi se na Kranjskem, kjer tako živo potrebujemo velike industrije, nekako blagohotno postopalo od strani davčnih organov nasproti veliki industriji, se je ravno narobe godilo, to pa, in to zopet povdarjam, zategadelj, ker so ambiciozni davčni inšpektorji, mislili da je tam, kjer je industrijsko podjetje, tudi že blagostanje.

Tej okolnosti je pripisati, da je, ko se je pridobnina l. 1897. na novo kontingentirala, 14 industrijalcev, oziroma trgovcev, prišlo v I. razred s 27.500 gld., tako da na vsakega davkoplavevalca v I. razredu pride težka tangenta skoraj 2000 gld. Ako temu še razne doklade in dohodnino prištejemo, si lahko mislimo, kako se godi našim industrijskim podjetjem. To, kar se je danes trdilo in se lahko konstatira glede mlinske obrti, se lahko konstatira tudi glede drugih velikih podjetij v večji ali manjši meri.

Seveda imamo sedaj davčno reformo, od katere si veliko obetamo, ali ta ima za splošno pridobnino takšno struktivo, da je jako težko, naenkrat stare krivice popraviti. Osobito je treba uvaževati, da v kontingentni komisiji, na katero je g. predgovornik apeliral, se mora zastopnik ene dežele boriti z interesi kontingentnih družb vseh drugih dežel, kajti olajšava, katero hoče izposlo-

vati za svojo deželo, odnosno za gotovo davčno družbo, gre kolikor toliko na račun ostalih družb, katere, ako so tudi pravične, vendar nerade olajšujejo davčno breme kaki drugi deželi, odnosno družbi. Z ozirom na te okolnosti in potem pa na istino, da ni statistika povse zanesljiva in da, kar se tiče davčne zmožnosti kakega podjetja, ne odločuje samo gola številka, ampak tudi več raznih realnih okolnostij, in z ozirom na to, da je jako težko dokazati neprimerno obdačenje, ako niso res flagrantni slučajji, se ne more tako hitro pričakovati od davčne reforme tak uspeh, katerega vsi želimo, namreč, da naj bodo podjetja v enakih kondicijah tudi enako obdačena.

Vendar je pa vzlic temu, da je jako težko, osobito prvi čas, doseči nekako bolj pravično razmerje med davčnimi družbami cele države, kontingentna komisija že za tekočo dveletno dobo glede na kričeče razmere I. pridobninskega razreda le-tam znižala kontingent za blizu 6000 K. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Koliko pa je to!») To je za skoraj 10% in to je primeroma jako veliko, ker prvi razredi drugih deželá razun Trsta niso dobili nikakih ali ne takih olajšav. Dokazuje pa to, da je bila prej kranjska industrija s pridobnino in dohodnino silno pritiskana, kar je znabiti tudi razlog, da imamo tako malo industrije v deželi, ker se vsak boji priti tja, kjer se že v začetku zavira z davčnimi bremení vsak razvoj, obžalovati tembolj, ker je toliko prirodnih sil v deželi, ki bi se dale izkoristiti v industrijskih podjetjih.

Morebiti se bo sedaj, ko ima vladati nekaka avtonomija pri odmeri pridobnine, stvar zboljšala, ampak kar se tiče sedanjih davkov, so to podedovani grehi, ki se ne dajo na hip odpraviti, pač pa je primerno, da se to konstatira, in jaz sem hvaležen g. predgovorniku, da je osobito pri mlinski obrti to stvar danes sprožil, kajti ako bomo od raznih strani pojasnjevali to preobremenjenje, potem smemo znabiti upati na zboljšanje ne samo za posamezne podjetnike, ampak sploh za podjetnost in blagostanje dežele.

Po teh opazkah bom jaz seveda s posebnim veseljem glasoval za resolucijo, katero je gospod tovariš Lenarčič stavil. (Odobrovanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Kušar ima besedo.

Poslanec Kušar:

Visoka zbornica! Tako temeljitim pojasnilom, kakor nam jih je v stvari, ki je zdaj v razpravi, podal gospod poslanec Lenarčič in dalje gospod poslanec dr. Majaron, je pač težko še kaj dostaviti. Vsled tega se jaz za svojo osebo v prvi vrsti omejujem na izjavo, da bom z veseljem podpiral resolucijo, ki jo je stavil gospod poslanec Lenarčič in ki meri na to, da se odpomore kričečim krivicam, ki se godé kranjski mlinski obrti, pa tudi mlinski obrti v Cislitvaniji sploh vsled madjarske nasilnosti, ki hoče vse le sebi v prid izkoriščati. Po malomarnosti naše vlade je žalibog

propala na Kranjskem mlinska obrt, ki je nekdam na tisoče rodbin dobro živila in redila. Posebno dobro pa je razvideti iz obrazložbe, katero nam je podal gospod poslanec Lenarčič, kako je madjarska nasilnost v zvezi z dobrohotno podporo od strani južne železnice, ki gre Madjarom povsod na roke, nam odvzela ves mlinski promet s tem, da je tarife tako uravnala, da je promet moke iz drugih nego iz madjarskih dežel, izvoz na Reko zaprt, zlasti pa je še posebej poučno, kar je tudi navajal gospod poslanec Lenarčič, da so tarife tako uravnane, da se pripelje moka iz Madjarske na Reko in odtod na primer na Rakek ceneje, nego iz Ljubljane na Rakek, tako, da nam je še v domači deželi onemogočena vsaka konkurenca. Jaz se le bojim, da bo cela Cislitvanija kmalu postala žrtev madjarskega moloha, ako se ne ukrene hitro kaj v obrambo, vsled česa toplo priporočam, da visoka zbornica sprejme resolucijo, katero nasvetuje gospod poslanec Lenarčič.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Luckmann hat das Wort.

Abgeordneter Luckmann:

Ich erlaube mir das Wort zu ergreifen, um die Resolution des Abgeordneten Lenarčič zu unterstützen.

Über die Steuerfrage möchte ich heute nicht sprechen, weil ich glaube, dass dazu Gelegenheit sein wird, wenn hier bezüglich der Steuerfragen im allgemeinen gesprochen werden wird. Ich möchte nur über die Tarifffrage einige Worte sprechen und bemerke, dass die Zustände, wie sie sich seit längerer Zeit herausgebildet haben, wirklich dringend der Abhilfe bedürfen.

Es wurde bereits gesagt, dass die Mühlenindustrie die älteste Industrie im Lande ist. Sie hat aber durchaus nicht zugenommen. Es sind vielleicht im ganzen zwei Etablissemments, die sich etwas vergrößert haben. Aber im großen und ganzen hatten wir in den sechziger Jahren über 1500 Mühlen, allerdings darunter viele kleine Mühlen, die zusammen sehr viel exportiert haben. Ich erinnere die älteren Herren daran, dass wir einen bedeutenden Getreidehandel in Laibach hatten, viele große Firmen, die großen Verkehr hatten und bei vielen kleinen Mühlen das Getreide für das Ausland vermahlen ließen. Diese Industrie ist seit Jahren zurückgegangen, und wir haben wiederholt hier im Hause diesfalls unsere Stimme erhoben.

Es ist sehr schwer in dieser Richtung etwas zu machen und warum? Weil wir mit den Ungarn zu concurrieren haben und ihr Getreide brauchen. Wir haben kein anderes Getreide, denn im Lande selbst erzeugen wir zu wenig, da wir selbst viel mehr konsumieren, als unsere Producte an Körnerfrüchten ausmachen.

Seit jeher basierte unsere Industrie darauf, dass wir ungarisches Getreide, noch bevor die Südbahn existierte, und zwar auf dem Wasserwege, nach Krain bezogen haben. Nachdem die Südbahn eröffnet worden war, hatte diese Industrie, solange die Bahn bloß bis Laibach gieng, großen Erfolg. Die Schiffahrt auf der Save hörte auf. Als aber die Bahn bis nach Triest verlängert wurde, ist es schlechter

geworden insofern, als für den directen Seehafen=Verkehr der Tarif absolut billiger war, als im gebrochenen Verkehr, das ist bis Laibach und von da nach Triest. Diesfalls wurde wiederholt urgiert und petitioniert; die Regierung hat auch mehr oder weniger auf die Südbahn eingewirkt, aber sie erklärte bei jeder Gelegenheit, die Südbahn sei eine Privatgesellschaft, könne ihre Tarife selbständig stellen, die Regierung könne beim besten Willen nicht einen Zwang auf die Südbahn ausüben.

Schon in den sechziger Jahren existierte ein wesentlicher Mehl-Export von Krain nach England, Alexandrien und Brasilien, und zwar nicht allein von Krain, sondern auch von Görz und Triest. Dieses Geschäft ist mehr oder weniger in die Hände der Ungarn übergegangen, obwohl unsere Industrie Jahrhunderte alt ist, während die erste Walzmühle in Ungarn im Jahre 1860, dann die Panonia-mühle 1862 entstanden ist und erst später sind sehr viele bedeutende Mühlen in Budapest und in anderen ungarischen Orten gegründet worden, mit welchen die Concurrenz stets schwächer wurde.

Der ungarische Staat hat durch Erwerbung der Strecke von Agram bis Karlstadt von der Südbahn die vollkommene Tariffreiheit von Ungarn nach Fiume erlangt und davon im Interesse der ungarischen Industrie, besonders der Mühlen, den ausgiebigsten Gebrauch gemacht, so daß manche österreichische Mühle zum Stillstande gebracht wurde. Erst unlängst hat der ungarische Handelsminister gesagt, was die Staatsbahnen dem Staate durch die Tarife einbringen, sei Nebensache, die Hauptsache sei, daß der Staat die Bahnen in Händen habe, um die volkswirtschaftlichen Interessen zu heben. (Odobranje. Beifall.)

Bei uns in Oesterreich sind die Hauptbahnen Privatbahnen, und von diesen kann niemand verlangen, daß sie vor allem die volkswirtschaftlichen Interessen heben; zuerst kümmern sie sich um ihre eigenen Interessen.

Das zweite Moment ist, daß bezüglich der Bahnverwaltung beim Staate eine andere Ansicht herrscht als in Ungarn. (Poslanec grof Barbo: — Abgeordneter Graf Barbo: «Leider!»)

Vor allem, heißt es, müssen gewisse ideale Gesehungskosten gedeckt werden. Genau lassen sich dieselben nicht bemessen, weil beispielsweise je mehr der Verkehr zunimmt, desto mehr die Gesehungskosten sich vermindern; aber es sind gewisse feste Ziffern, heißt es, unter die nicht hinunter gegangen werden könne, denn der Betrieb gehe sonst auf Kosten der Steuerträger. Unter diesen verschiedenen Ansichten müssen die volkswirtschaftlichen Interessen in Oesterreich leiden.

Einiges hat, wie der Vorredner erwähnt hat, die Südbahn für die Mühlenindustrie gethan. Sie hat nach vielen Bemühungen einen sogenannten Reexpeditions-Tarif für von Ungarn bezogenes Getreide eingeführt, und in Verbindung mit einem Nachweise über ein gleiches Quantum Mehl, welches exportiert wurde, eine Fruchtrückvergütung geleistet, dadurch war es einige Zeit möglich, mit den Ungarn weiter zu concurreren. Aber in jüngster Zeit hat Ungarn Außerordentliches für seine Mühlen-Industrie geleistet.

Es war ein Unglück für die Mühlen, daß der Mahlverkehr aufgehoben wurde, und ich bedauere, daß sich auch

unser Landtag ebenfalls für die Aufhebung des Mehlverkehrs ausgesprochen hat, denn es war ein Irrthum und Aberglaube, daß man wähnte, die Aufhebung werde für unsere Mühlen ein Vortheil sein. Die Aufhebung wurde erwirkt, und dafür wurden von unserer Regierung noch Concessionen an die Ungarn gemacht. Aber in Folge der Aufhebung des Mahlverkehrs haben die Ungarn den Tarif für den Verkehr von Mehl nach Fiume successive von 1 fl. 38 kr. für 100 kg, wie solcher einst bestanden hatte, auf 40 kr. heruntergesetzt.

Können wir nun von der Südbahn verlangen, sie soll den Tarif für ungarisches Getreide bis hieher und auf Mehl von hier nach Triest auch auf zusammen 40 kr. heruntersetzen? Das ist ganz außer aller Discussion. Außerdem subventionieren die Ungarn die «Adria», daß sie das Mehl nach England zu einem Tarife führt, wie dies von Triest nicht möglich ist. Von Triest gehen überhaupt wenige Schiffe nach England, wie Herr Lenardi gesagt hat. Unsere Regierung hat den Ungarn den Verkehr nach Westen nahezu ganz überlassen, um für den österreichischen «Lloyd» beim Verkehre nach dem Osten die Concurrenz der ungarischen Schiffahrtsgesellschaft «Adria» zu vermeiden. Die österreichischen Lloyd-Schiffe müssen aber alle in Fiume landen und auch ungarische Güter zu gleichen Frachten wie die österreichischen aufnehmen, während die ungarische Schiffahrtsgesellschaft «Adria», welcher der Verkehr nach dem Westen überlassen wurde, dagegen nicht die Verpflichtung hat, gleiche Frachten für österreichische Güter zu machen und in Triest zu landen, mit Ausnahme der Fahrten auf der Linie Glasgow, für die anderen Linien nach London, Liverpool, Manchester, Newcastle, Spanien oder Frankreich existiert keine Verpflichtung, und Triest hat keine regelmäßige Schiffahrtsverbindungen. Was ist die Folge? Wir haben einen Staatsbahntarif für den Export über Triest und dieser ist für viele Waren billiger als der Südbahntarif. Aber die Staatsbahn kann solchen nur nach Triest machen, nicht nach Fiume, weil dahin keine Staatsbahn führt und der Staat nicht diesem ungarischen Hafen, sondern nur dem österreichischen Hafen Triest den Verkehr zubringen möchte.

Die Südbahn hat sich in jüngster Zeit diesem Beispiele angeschlossen. Was nützt jedoch den Mühlen die Frachtermäßigung nach Triest, wenn sie nach den Bestimmungstationen keine entsprechenden Schiffsgelegenheiten finden: sie müssen theilweise nach Fiume gehen, dorthin ist jedoch keine Frachtermäßigung möglich, weil die österreichischen Bahnen aus allgemeinen volkswirtschaftlichen Interessen nur Triest heben wollen, was ja ganz erklärlich und richtig ist. Allein die Folge ist, daß man Mehl nach manchem englischen Hafen nicht mit Convenienz exportieren kann und diesen Export den Ungarn ganz überlassen muß. Die Lage ist für unsere Mühlen sehr schlimm, und haben auch schon größere, ältere Etablissements, wie zum Beispiel jene von Laibach und Franzdorf, den Betrieb eingestellt.

Unsere Aufgabe ist es nicht nur, neue Industrien im Lande zu gründen, sondern auch die schon bestehenden aufrecht zu erhalten, und alles muß gethan werden, um unseren Mühlen den Betrieb weiter zu ermöglichen.

Ich habe nicht viel Hoffnung, daß man in dieser Richtung in nächster Zeit einen größeren Erfolg erzielen werde, denn es müßte ja der Staat der Südbahn eine

Entschädigung geben, sonst wird sich die Südbahn zu großen Concessionen nicht herbeilassen.

Aus diesen Rücksichten würde ich sehr bitten, die Resolution anzunehmen, die der Herr Abgeordnete Lenarčič gestellt hat, damit die Mühlen, die noch bestehen, im Betriebe erhalten werden. (Odobravanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Ritter von Langer hat das Wort.

Abgeordneter Ritter v. Langer:

Es ist selbstverständlich, daß bei dem Capitel «Communicationen» die Eisenbahnen, eines der wichtigsten Communicationsmittel des Landes, zu einer längeren Debatte Anlaß geben.

Wenn ich mich nun hiezu zum Worte gemeldet habe, so habe ich vor Augen diejenige Bahn, die für unser Land derzeit die wichtigste ist, die Südbahn. Ich will aber nicht über die Tarife sprechen, obwohl ich in dieser Beziehung einen den bisherigen Rednern entgegengesetzten Standpunkt einnehme, sondern habe vor, über Betriebs-einrichtungen bei der Südbahn zu sprechen. Dabei will ich nicht jene Betriebs-einrichtungen der Südbahn, jene desolaten Verhältnisse berühren, welche ohnedies in den Wiener parlamentarischen Körperschaften des vielfachen bereits besprochen worden sind, die desolaten Verkehrs-verhältnisse nämlich, deren Beherrschung, wie es scheint, der Südbahn über den Kopf gewachsen ist, sondern ich habe vor, über die ganz unglaubliche Rücksichtslosigkeit zu sprechen, welche seitens der Südbahn-Betriebsdirektion gegenüber den Fahrgästen stattfindet.

Die Knappheit, die allen gewöhnlichen Fahrgästen gegenüber betrifft, allem, was ein solcher von einer europäischen Bahn verlangen kann, gehandhabt wird, ist eine derartige, daß man sie nicht mehr Knappheit, sondern Ausbeutung nennen kann. Es ist die größte Sparsamkeit an Waggons und Kohlen vorhanden, und man geht so weit, daß selbst in den Wintermonaten, zur Zeit der schärfsten Kälte, die Waggons an der Hauptlinie sogar manchmal nicht geheizt werden, an den Nebenlinien schon gar nicht. Ich bitte zu bedenken, daß dies wohl in früheren Zeiten, als die Waggons nicht heizbar waren, keine Bedeutung hätte, da die Passagiere darauf gefaßt waren und sich darnach mit Kleidern versorgt haben, um auch in kalten Waggons zu sitzen. Heute ist man auf so etwas nicht gefaßt. Stellen Sie sich einmal vor, man wartet im Winter in dem gewöhnlich überheizten Wartesaale. Nun soll man in den Zug, und man wird darin sehr unangenehm überrascht durch einen ungeheizten, durchkälteten Waggon, in dem man in gewöhnlicher Kleidung stundenlang sitzen muß. Man riskiert auf diese Weise Gesundheit und Leben, und ein solches Vorgehen der Südbahn involviert eine Gefährdung der Gesundheit und des Lebens, und die Betriebsdirection möge sich den betreffenden Paragraphen des Strafgesetzes ansehen, wie der eine derartige Übertretung ahndet. (Veselost. — Heiterkeit.)

Ich will keinen Antrag stellen, es ist ohnedies seitens des Ministeriums Stellung genommen worden zu den Betriebsverhältnissen der Südbahn im allgemeinen; ich habe nur das Wort ergriffen, um diese Verhältnisse hier im Landtage nicht unberührt zu lassen. (Odobravanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Jelovšek:

Gospod poslanec Lenarčič je v dolgem in temeljitem govoru pojasnil, v kako žalostnih razmerah se nahaja naša mlinska obrt, in pojasnil, da po obstoječih tarifih, če to nadalje tako ostane, ni upanja, da bi se ta industrija mogla razviti. In res so tarifi pri železnicah in ladjah velikanski, in kar se pa tiče davkov, so ravno kranjski mlini tako obdačeni, da morajo človeku, če so navedene številke resnične, na čemer ne dvomim, kar lasje kvišku stopiti, ako pomisli, kake razlike dela državna uprava nasproti kranjski industriji.

Gospod poslanec dr. Majaron je to stvar tudi pojasnil in je istega mnenja kakor gospod poslanec Lenarčič, da ne gre, tako velikih razlik delati pri mlinih, ki meljejo žito, na Kranjskem nasproti mlinom v drugih deželah.

Gospod poslanec Kušar je priporočal, da naj bi se resolucija gospoda poslanca Lenarčiča, ki je popolnoma umestna, sprejela.

Tudi gospod poslanec Luckmann je stvar razložil, kakoršna je dosedaj bila, in pripoznal popolnoma, da ta obrt v resnici nepričakovano hudo peša.

Prav hvaležen sem pa gospodu poslancu vit. pl. Langerju za popolnoma umestne opazke zaradi južne železnice. Priznati se mora, da tako malomarno kakor južna železnica ne postopa nasproti občinstvu nobena druga železnica v celi Avstriji.

Faktično niso nezakurjeni samo vagoni, ampak tudi čakalnice, v katerih pričakuje občinstvo prihod in odhod vlakov; tako je človek, če pozimi nima kožuha, zares v nevarnosti, da ne zmrzne. Južna železnica je le malo boljša, kakor so železnice na Laškem, slabših kakor na Laškem pa sploh na celem svetu ni.

Različnim izvajanjem nimam ničesar več pristaviti, in torej končno samo še v imenu upravnega odseka resolucijo gospoda poslanca Lenarčiča visoki zbornici toplo priporočam ter prosim, da bi se soglasno sprejela.

Deželni glavar:

Glasovati nam je najprej o predlogu upravnega odseka, da se marg. št. 39. vzame v vednost.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj pride resolucija gospoda poslanca Lenarčiča, katera se je stavila v splošni razpravi o občilih. Menim, da je vsem gospodom znana in da je ni treba prečitati. (Klici: — Ruše: «Ni treba!»)

Prosim torej glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo resoluciji gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeta, in s tem je rešena 5. točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

6. Ustno poročilo združenih odsekov finančnega in upravnega o računskem sklepu za leto 1898. kranjske kmetijske šole na Grmu (k prilogi 26.).

6. Mündlicher Bericht des vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusses über den Rechnungsabschluss der Ackerbauschule in Stauden pro 1898 (zur Beilage 26.).

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Ich habe im Namen des vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusses die Ehre, dem hohen Hause über den Rechnungsabschluss der kranjischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden Bericht zu erstatten.

Wenn der Rechnungsabschluss in seinen einzelnen Positionen zusammengefasst wird, so ist vor allem das Augenmerk darauf zu richten, was das voranschlagte Erfordernis ausgemacht hat, was das thatsächliche Erfordernis für einen Erfolg gehabt hat und wie sich dann der voranschlagte Zuschuss des Landesfondes zu dem thatsächlichen Zuschusse desselben verhält.

In der Zusammenstellung dieser einzelnen Posten kommt der Rechnungsabschluss der Schule in Stauden zu folgendem Schlussresultate.

Früher möchte ich jedoch Folgendes bemerken.

Wie bekannt, ist Conto «Schule» und Conto «Wirtschaft» bisher gemäß dem Wunsche des Landtages getrennt behandelt worden. So sehr aber bisher immer der Wunsch darnach vorhanden war, so ist leider noch immer nicht im vollsten Maße die Trennung des Schul- und Wirtschafts-Contos durchgeführt worden, und es hat der Finanz-ausschuss den Wunsch ausgesprochen, dass künftig die beiden Conti in ganz separaten Heften erscheinen mögen.

Was also das voranschlagte Erfordernis für das Jahr 1898 betrifft, so hatte es die Summe von 7159 fl., thatsächlich war aber das Erfordernis 7140 fl. 81 kr.

Die Bedeckung, die diesem Erfordernisse gegenüberstand, belief sich auf 5059 fl. 97 kr.; es war daher der Abgang 2046 fl. 84 kr. Dieser Abgang mußte durch den Landesfond gedeckt werden. Präliminiert war jedoch nur eine Deckung aus dem Landesfonde von 2039 fl., somit wurde thatsächlich mehr verbraucht um 7 fl. 84 kr. aus dem Landesfonde. Was nun dieselbe Zusammenstellung aus dem Conto «Wirtschaft» betrifft, so haben wir gegenüber dem veranschlagten Erfordernis von 1898 das thatsächliche Erfordernis mit 10.049 fl. 63 kr. Dem gegenüber steht

eine thatsächliche Bedeckung von 7991 fl. 25 kr., wobei der Beitrag des Landesfondes nicht mitinbegriffen ist. Es bleiben daher zu bedecken 2058 fl. 38 kr. Der Landesfondesbeitrag war daher gleich dieser eben genannten Summe. In dieser Summe ist jedoch inbegriffen ein Credit aus dem Jahre 1897 von 582 fl., welcher also abgezogen werden muß von dem veranschlagten Credite des Rechnungsjahres, was nun thatsächlich eine Deckung von nur 1476 fl. 38 kr. aus dem Landesfonde ergibt. Da der veranschlagte Beitrag des Landesfondes jedoch 4108 fl. betrug, so ist ein Minderverbrauch von 2631 fl. 62 kr. vorhanden, welcher jedoch dadurch zu erklären ist, daß der Stall, der im Jahre 1898 hätte erbaut werden sollen und der die Summe von 2600 fl. gekostet hätte, nicht in diesem, sondern im künftigen Jahre gebaut worden ist. Was den Rechnungsabschluss über die Wirtschaftsführung betrifft, so geht demselben voran eine Detaillierung der Conto nach Wirtschaftszweigen, und es sind dabei einzelne Unvollkommenheiten vorhanden, welche im vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusse zur Sprache gelangten. Es betrifft dies hauptsächlich die Verrechnung mit den Zugarbeiten, welche als Einnahme mit 1784 fl. eingestellt sind, denen aber die Ausgaben nur mit 1339 fl. 50 kr. gegenüberstehen, und den Umstand, daß über den Rest der Zugarbeiten im Werte von 444 fl. 50 kr. im Berichte keine Aufklärung gegeben erscheint. Die Buchhaltung hat nachträglich Aufklärung gegeben. Ich muß bemerken, daß die Buchhaltung die Aufklärung schon im Rechnungsabschluss zu geben hat, denn eine nachträgliche Mittheilung hat wohl einen informativen Wert, aber für den Referenten des Ausschusses und des Landtages ist es immerhin schwer, wenn ein Rechnungsabschluss vorgelegt wird, wobei die Summen nicht stimmen, und man sich dabei trösten muß, es werde wahrscheinlich schon alles richtig sein, die Buchhaltung werde es schon wissen. (Veselost. — Heiterkeit.)

Wenn man jede Summe genau untersucht, kommt man eben auf eventuelle Unrichtigkeiten. Betreffs erwähnter Post ist mir folgende Aufklärung gegeben worden. Einerseits sei vergessen worden im Absätze 7 «Allgemeine Wirtschaft» die Zugarbeiten bei Gebäudeerhaltung mit 96 fl. 30 kr. einzustellen, dadurch ergibt sich natürlich eine ganz andere Summierung und müssen immer Rechnungsänderungen vorgenommen werden, es geht lawinenartig weiter, und die Endsummen werden ganz andere. Weiters ist ein Theil der 444 fl. verbraucht worden bei Conto «Schule», nämlich für die Erhaltung des Schulgebäudes, dann ist ein Theil verbraucht worden als Amtsführen, und so compensiert sich die ganze Summe — ich will die Ziffern nicht wiederholen — und zwar durch den Verbrauch an Führen im Werte von 444 fl. auf Conto «Schule» einerseits, andererseits durch die vergessenen 96 fl. 30 kr. bei Gebäudeerhaltung in Conto «Wirtschaft».

Eine weitere Frage im vereinten Ausschusse ist die gewesen, ob die Wirtschaft activ ist oder nicht. Man sagt, die Wirtschaft muß activ sein. Thatsächlich kann ich zur Beruhigung constatieren, daß die Wirtschaft im Rechnungsjahre 1898 activ war, und den Reingewinn der Wirtschaft habe ich aus den vorhandenen Zahlen folgendermaßen ermittelt, nämlich dadurch, daß ich die Summe des Vermögens vom Jahre 1898 genommen und davon abgezogen habe den schließlichen Ausgabenrückstand aus 1898 und

von dieser Summe das Vermögen von Ende 1897 nach Abzug des Ausgabenrückstandes aus 1897 subtrahiert habe. Was schließlich übrig blieb, ist der Reingewinn der Wirtschaft. Nun ergeben sich folgende Summen: Der Reingewinn der Wirtschaft macht aus 2434 fl. 14 kr. Es hat jedoch der Landesfond dazu beigetragen 2058 fl. 37 kr.; das sind die gewissen laufenden Ausgaben, welche ein Privater, ich möchte sagen, Regiefond benennt, er nimmt es aus einer anderen Casse, um die Wirtschaft zu unterstützen, indem in derselben Ausgaben vorkommen zu einer Zeit, wo keine Einnahmen vorhanden sind; jedoch muss am Ende des Jahres das aus der Wirtschaft zurückstattet werden. Infolgedessen muss man, will man den Reingewinn erkennen, von 2434 fl. 14 kr. den Landesfondsbeitrag von 2058 fl. 37 kr. in Abzug bringen, und das ist möglich, es bleibt dann ein restlicher Reingewinn der Wirtschaft von 375 fl. 78 kr.

Nun muss man sagen, dass bei einer Wirtschaft, die gleichzeitig eine Schulwirtschaft ist, welche dadurch selbstverständlich größere Ausgaben hat, oft solche, die der Private nicht hat, es erfreulich genannt werden kann, wenn überhaupt ein Reingewinn vorhanden ist.

Wir stehen mit der Schule in Stauden in dieser Richtung viel besser da, als es z. B. der Fall ist in Steiermark. Unser Gesamttzuschuss aus dem Landesfonde beträgt jährlich ungefähr 3000 bis 4000 fl. für Schule und Wirtschaft, während in Steiermark der Zuschuss bei Marburg 10.591 fl., bei Grottenhof 13.225 fl., bei Oberhof 13.900 fl. ausmacht. Dies sind bedeutende Summen gegenüber unseren Beiträgen von 3000 bis 4000 fl.

Ob aber unsere Schule in ihrem ganzen Wirken nicht nur billiger, sondern auch besser ist als die Schulen in Steiermark, will ich dahin gestellt sein lassen.

Ich komme nun zum Schlusse und stelle, nachdem ich den Rechnungsabschluss in den Hauptpositionen beleuchtet habe, namens des vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusses folgenden Antrag:

(bere — liest)

«Der Landtag wolle beschließen:

Der Rechnungsabschluss der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1898 mit einem Gesamterfordernisse von 17.527 fl. 25 kr. und einer ebensolchen Gesamtbedeckung sowie einem Gesamtvermögensstande von 20.975 fl. 59 $\frac{1}{2}$ kr. wird genehmigt.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o podpori za vodovod v Postojni (k prilogi 36.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Subvention für die Wasserleitung in Adelsberg (zur Beilage 36).

Poročevalec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o prošnji trga Postojne za deželni prispevek k napravi vodovoda v Postojni. Že sedaj izjavljam v imenu finančnega odseka, da hočem predlagati, naj se trgu Postojni zagotovi 20% proračunjene potrebščine, namreč prispevek 28.800 K, ki se izplača tekom prihodnjih treh let. Glede na to, da se tukaj gre za precejšnjo vsoto, in glede na to, da imamo veliko starejših prošenj za prispevke k vodovodnim napravam, ki še niso rešene, je pač treba, da se utemelji tudi nujnost rešitve ravno te prošnje, katero je pospeševal deželni odbor s nenavadno energijo. Pred vsem seveda je še vprašati, ali je vodovod Postojni v resnici potreben ali ne? Deželni odbor je smatral, da je ta vodovod jako in nujno potreben, in istih misli je tudi finančni odsek. Kakor znano, visoka zbornica, trg Postojna stoji na skalovitih kraških tleh, in samo po sebi je dan položaj tak, da primanjkuje trgu vode. Trg Postojna ima jako lepo lego, šteje že sedaj okolu 1800 prebivalcev, šteje tudi precej glav živine, tako da treba uvaževati stremljenje občine Postojnske kakor tudi zlasti tržkega oskrbnitva, da se trg oskrbi z zdravo pitno vodo. Dosedaj so si tržani pomagali s tem, da so napravljali vodnjake na raznih krajih trga Postojne. Ali ti vodnjaki niso zadostali, prvič, ker so imeli premalo vode, in drugič, ker imajo tako lego, da se je voda sproti inficirala, tako da je bila nevhitna in nezdrava in je c. kr. okrajno oblastvo moralo večkrat odrediti zapiranje teh vodnjakov iz sanitetno-policijskih ozirov. Treba je bilo torej misliti na drugačno uredbo, in sicer na tako, ki ne bi samo v navadnih razmerah, ampak tudi v izrednih razmerah služila trgu Postojni. Izredne razmere pa so dane prvič zaradi lege, kakoršno ima trg, drugič pa tudi zaradi burje, ki večkrat provzroča, da ljudje nemorejo iz hiš niti zase niti za živino preskrbeti zdrave pitne vode. Že glede na to je pač opravljena želja trga Postojne, da se tamkaj napravi vodovod. Osobito je tudi potreben glede na eventualne požare, pri katerih se je doslej že primerilo, da so gasilci pač z vsem orodjem stali pred gorečo hišo, pa si niso mogli pomagati, ker ni bilo kaplje vode. Da se vsem tem nedostatkom pride v okom, je čisto prav, da se je oskrbnitvo trga Postojne z vso skrbjo zavzelo za napravo vodovoda.

Pa tudi nujnost njegove prošnje je utemeljena in jasna. Gre se namreč za to in morda za edino priliko, da si Postojncani zagotovijo izvirek vode, ki je na razpolago samo še nekaj tednov. Ta izvirek leži na zemljišču tovarnarja Franca Jurce, ki je pripravljen še nekoliko tednov čakati in odstopiti potrebno vodo. Ako se pa v kratkem vodovod ne zagotovi, potem porabi tovarnar Jurca vodo za svoje industrijske namene.

Tako pa bi pozneje bila eksproprijacija jako težavna in bi vodovod neprimerno več stal kakor sedaj. Ozirati se je pa še na drug moment, in sicer ta, da je

jamska uprava sklenila primerno moderno uravnava električne razsvetljave za postojnsko jamo in je tudi pripravljena, gonilno vodno silo prepustiti trgu Postojni, ako se vodovod v kratkem času zgradi. Da bo torej tudi jamska uprava v položaju vedeti, s kakimi načrti naj pride, da ustreže vodovodu v Postojni, zategadelj je potrebno, da se vodovodu zagotovi zanesljiva podlaga že sedaj.

Vse te momente je uvaževal deželni odbor in vsled tega res hvalevredno šel zastopu trga Postojne na roko s tem, da je dal pregledati načrte in da je tudi že z razpisom februarja meseca zagotovil za vodovod 20% prispevek pod pogojem, da visoka zbornica to odobri in da prispeva država 50% k troškom, proračunjenim na 144.000 K. Finančni odsek je pritrđil iz zgoraj omenjenih razlogov mnenju deželnega odbora, da se trgu Postojna zagotovi za zgradbo vodovoda 20%, torej 28.800 K.

Vprašanje je še — in sicer se za to vprašanje interesira visoka vlada — ali naj se akcija za ta vodovod nasloni na melioracijski zakon iz leta 1884., oziroma 1889., ali ne. Deželni odbor glede na primeroma malo vsoto ni tega mnenja, da bi bilo tukaj uporabljati melioracijski zakon, osobito, ker bi se s tem cela zadeva utegnila nekoliko zavleči in ker na drugi strani tudi brez zakona pride trg Postojna do zaželjenega vodovoda, ako seveda visoka vlada pokaže proračunjeno naklonjenost. Tudi finančni odsek je to vprašanje v tem zmislu rešil, da zakon ni potreben, in prepustil deželnemu odboru, da se še posebej o tem dogovori z vis. c. kr. vlado.

Glede na vsa ta pojasnila in položaj v aktu, iz katerega je razvidno, da je sedaj rabljena voda bila že večkrat kemično in bakterijologično preiskana in so rezultati vsi taki, da ž njo nikakor ni mogoče izhajati, ampak da se mora voda napeljati iz edinega vira, ki je na zemljišču Franca Jurce, in končno glede na to, da je tudi že občina pravilno storila sklep, da ona trpi 30% celi potrebščini, se je finančni odsek akomodiral predlogu deželnega odbora, da dežela zagotovi 20% prispevek.

V imenu finančnega odseka mi je torej čast predlagati:

«Deželni zbor skleni:

Odobri se sklep deželnega odbora v seji dne 19. februarja t. l., da se za napravo vodovoda v Postojni zagotovi deželni prispevek z 20 (dvajset) odstotki od proračunjene potrebščine v znesku 144.000 K, torej najvišji znesek 28.800 K, ki se pa izplača šele l. 1901, 1902 in 1903 v enakih obrokih, to vse s pogojem, da tudi država prispeva k zgradbi vodovoda s 50% (petdesetimi odstotki) proračunjene vsote.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

8. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:

a) «Dramatičnega društva» v Ljubljani za podporo;

b) nemškega gledališkega društva v Ljubljani za podporo.

8. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:

a) des dramatischen Vereines in Laibach um Subvention;

b) des deutschen Theatervereines in Laibach um Subvention.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Kakor vsako leto, tako sta vložili tudi letos «Dramatično društvo» in nemško gledališko društvo v Ljubljani prošnjo za podporo, in sicer prvo društvo za podporo 12.000 K, drugo pa istotako za podporo vsaj 12.000 K.

Ker so razlogi, iz katerih je deželni zbor dosedaj ti podpori vedno dovoljeval, zadostno znani iz razprav v prejšnjih letih, mislim, da sem letos oproščen v imenu finančnega odseka navajati še enkrat vse te razloge, kajti kaj novega bi bilo itak težko povedati.

Zato stavim v imenu finančnega odseka samo nastopna dva predloga:

«Deželni zbor skleni:

Dramatičnemu društvu v Ljubljani dovoli se za leto 1900. podpora 12.000 K, ki naj se izplača iz deželnega zaklada.

Deželni zbor skleni:

Društvu «Laibacher Theaterverein» dovoli se za leto 1900. podpora 12.000 K iz deželnega zaklada.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati, in sicer najprej o predlogu finančnega odseka, da se dramatičnemu društvu za leto 1900. dovoli podpora 12.000 K.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o drugem predlogu, da se dovoli društvu «Lairbacher Theaterverein» za leto 1900. istotako podpora 12.000 K.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu gledališkega zaklada za leto 1898. in o proračunu za leto 1900. (k prilogi 6.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Theaterfonds pro 1898 und den Vorschlag pro 1900 (zur Beilage 6).

Poročevalec Hribar:

Glede računskega sklepa gledališkega zaklada mi je pripomniti, da zaključuje l. 1898. z nedostatom 169 gld. 70 kr. Ta nedostatek izvira odtod, ker se je za lože skupilo za 450 gld. manj kakor je bilo proračunjeno. Izkupilo se je namreč l. 1898. za lože za slovenske predstave 7101 K, za nemške predstave pa 12.830 K, skupaj torej 19.931 K ali 9965 gld. 50 kr. Po drugi strani pa se je več izdalo pri «Raznih troških», kar je pojasnjeno v deželnega odbora prilogi na 5. strani. Če se te številke in pa še nekateri manjši zneski, katerih ne omenjam posebej, primerjajo in potem bilancujejo, se pokaže nedostatek 169 gld. 70 kr. Brez daljnjih opomenj predlagam v imenu finančnega odseka:

«Deželni zbor skleni:

1.) Računski sklep gledališkega zaklada za leto 1898 z rednimi dohodki	11.156 gld. 41 kr.
ter rednimi, izrednimi troški	
in prehajalnimi troški	11.326 » 11 »
tedaj z nedostatom	169 gld. 70 kr.

se odobri.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Glede razkaza skupne imovine koncem l. 1898. mi je pripomniti, da se je povišala za 11.140 gld. 64 $\frac{1}{2}$ kr. nasproti prejšnjemu letu, in sicer zaradi tega, ker se je čez 12.000 gld. izdalo za vpeljavo električne razsvetljave. Ta vpeljava s svetili in z vsem dotičnim

inventarjem, je dala prirastek k skupni imovini, od katerega pa je odšteti onih 5%, katere je deželni zbor ob svojem času sklenil odračunati vsako leto od vrednosti inventarja. Usojam si torej brez daljnjih opomenj v imenu finančnega odseka predlagati:

2.) Razkaz skupne imovine konci leta 1898.:

z aktivni	353.952 gld. 43 kr.
in pasivi	192.789 » 72 »
tedaj s čisto imovino	161.162 gld. 71 kr.

se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Zdaj preidem k proračunu gledališkega zaklada za l. 1900. in priporočam, da bi visoka zbornica o tem proračunu izvolila takoj prestopiti v podrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar:

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Pri gledališkem proračunu se mi vidi umestno, da se spravi v razgovor zadeva, ki je tesno spojena z gledališčem, da se namreč spregovori enkrat v tej zbornici nekaj resnih besed o tisti gledališki cenzuri, ki mori prejkone tudi nemško gledališče, ki pa naravnost zatira naše slovensko gledališče.

Pri nas v Avstriji, kakor je znano, uživamo na papirju veliko svobodo, ki je zajamčena v temeljnih zakonih, ki pa takoj izgine s površja in se v nič raztopi, če le kak kardinal kje kihne ali pa se kak škof pri kakem ministru oglasi. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: «Brez škofa ne morete nobenega govora spustiti! To je že manija!») — Seveda ne, ker ta škof neprestano sili v ospredje, in opravičeno je torej, da se o njem govori. Sicer pa bo gospod Kalan imel pozneje priliko, mi odgovorjati, če bo hotel.

Torej pri nas teoretično velja svoboda, v praksi uživamo pa tako malo svobode, da morda nobena država ne tako malo. Pri nas je stvar za oblastnije v tem pogledu jako pripravna. Temeljni zakoni sicer veljajo, ali tik teh zakonov pa veljajo iz časov od leta 1850. do 1860. cesarske naredbe, s katerimi se lahko cela ustava, na katero smo tako ponosni, od slučaja do slučaja zopet vduši.

V tem oziru je karakteristično to, kaki predpisi se v veljavo postavljajo glede gledaliških predstav, oziroma kako postopa in sme postopati pri nas gledališka

cenzura. Imamo sicer svobodo mišljenja, svobodo prostega razvitja na umetniškem polju, ali kadar hoče kak umetnik svoj proizvod praktično uveljaviti, je takoj vlada z zastarelim gledališkim redom iz leta 1851. pri rokah, da dotični umotvor obstriže in obrije ali osmоди, tako, da od prvotnega umotvora skoraj čisto nič ne ostane. Jaz bi o teh stvareh ne govoril, pa v zadnjem času je naša gledališka cenzura postala že tako nadležna in tako sitna, da je v resnici skrajni čas, da se temu duševnemu terorizmu nekoliko upremo. Da ne bom o stvari predolgo razpravljaj, hočem iz cele vrste pritožeb in detajlov, ki so se mi podali, navesti samo nekoliko slučajev.

Samo po sebi je umevno, visoka zbornica, da je vsakdo v življenju poklican braniti in ščititi javno moralo, in nobenega ni v naši sredi, ki bi hotel kaj nemoralnega zagovarjati in zastopati. In samo po sebi je umevno, da je tudi gledališka cenzura poklicana ozirati se pri svojem črtanju na zahteve, ki jih morala stavi.

Ali kar se pa pri nas godi, presega vse meje, to je naravnost — če smem tako reči — otročje in nekaj tacega, s čimur se ne doseže tisto, kar se hoče doseči, temveč se le duhovi po nepotrebnem razburjajo.

Navesti hočem nekaj slučajev, da boste videli, da je gledališka cenzura pri nas še vedno na tistem nivoju, na katerem se je gibala pred letom 1848. in o kateri je Heine spisal kapitel v svojih «Idejah», katerega pa nočem doslovno navesti, da me gospod deželni glavar ne bo k redu poklical.

Pred vsem je naš gledališki cenzor silno moraličen človek, tako moraličen človek, da se bom jako čudil, če ga po njegovi smrti ne bodo slovesno svetnikom proglasili.

Na Nemškem lex Heinze še ni v veljavi, pri nas pa je, kar se tiče gledališke cenzure, že uveljavljena. Pri nas nima gledališki cenzor nobene večje skrbi, kakor to, da če le mogoče zabrani vsako tudi navidezno nespodobnost in nedostojnost. Tu se mi je povedal slučaj, katerega hočem navesti — če se bo zahtevalo, navedem lahko tudi priče — da se bo videlo, kako da skrbi ta cenzor naše slavne vlade za moralo. Slučaj se izjemoma tiče nemškega gledališča. Kakor veste, se je pred kratkim tu v Ljubljani predstavljala «Lepa Helena», torej igra, ki ni posebno moralična in katera bi se končno, če bi se hotelo, mogla v celoti prepovedati. No, naš cenzor je ni prepovedal, vendar pa je imel grozovite skrbi za moralo. Pripoveduje se, da je pri predstavi tičal za kulisami ter pazil, da se dotična lepa Helena morda preveč ne razkrije pred občinstvom. Potem pa, ko je bila igra v lepem tiru, je, kakor se mi je iz verodostojnega vira povedalo, ta mož, ki je polen skrbi za moralo, pritekel v parter in strahopetljivo vprašal: «Hat man vielleicht zuviel gesehen?», na kar je naravno dobil odgovor: «Nein, wir hätten noch mehr sehen wollen». (Veselosť. — Heiterkeit.) Ta slučaj omenjam pa le zategadelj, ker hočem visoki zbornici pokazati, kakšne skrbi ima naša slavna gledališka cenzura za moralo. Še vse drugače kakor pri nemških igrah, se pa postopa pri slovenskih, in tu hočem nekoliko omenjati delovanje cenzorjevih škarij glede nekaterih iger, ki so se predstavljale na slo-

venskem odru. Samo po sebi je umevno, da še celo Shakespeare, ki je, kakor gospodje vejo, še precej velik dramatik, ni našel pri takih razmerah milosti pri našem cenzorju. Ko se je v slovenskem gledališču predstavljaj Hamlet, je cenzor staknil, da je Shakespeare v mnogih ozirih nekaj tacega spisal, kar ne ugaja naši deželni vladi, oziroma cenzoričnim principom, ki veljajo pri deželni vladi. Omenjam, da je jeden najlepših prizorov v Hamletu — in to s splošno človeškega stališča, ne samo s stališča kakega princa — tisti, ko pri igri kraljevič Hamlet leži pred Ofelijo in jej hoče glavo položiti v naročje. Razgovor pri tem je tak, da je končno umesten in se radi njega nobeden ne more pohujšati, kdor se neče pohujšati. Ali naša slavna cenzura je tisto sceno črtala in kraljeviču prepovedala, da ni smel glave položiti v naročje svojega dekleta in da javno ni smel povedati, da je jako prijetno ležati pred nogami svoje ljubice!

Še veliko hujše je cenzura postopala glede naših «Rokovnjačev». Glede te igre ni v jednom samem hipu vse dodelala, ampak danes je zamorila nekaj, jutri pa zopet nekaj. Tako je cenzura v «Rokovnjačih» črtala nekaj stavkov šele potem, ko je bila predstava že dovoljena in so se «Rokovnjači» že dvakrat ali trikrat predstavljali. Šele potem je prišla in črtala še nekatere stvari, in da boste videli, kakšne so te stvari, hočem Vam nekoliko odstavkov prečitati. Črtal se je odstavek: «Vino bova pila še danes, kakor Adam in Eva, ko sta pod figovim drevesom sedela in sladko vince iz okrogle buče pila». Na celi tej stvari, če se izvzame figovo drevo, iz čigar peres se je naredila prva ženska obleka (Veselosť — Heiterkeit), ni vendar nič sumljivega, k večjemu, kakor rečeno, se je odstavek črtal morda res zaradi «figovega drevesa».

Dalje je cenzura črtala stavek: «Oj ti rebro Adamovo, da bi te bil Bog pri miru pustil». To, ali naj bi bil Bog Adamovo rebro bolje pri miru pustil, je vendar stvar subjektivnega prepričanja in nič takega, kar bi se bilo moralo črtati. Če bi Bog slučajno ne bil vstvaril prve žene iz rebra Adamovega, bi si bil pač kako drugače pomagal, govoriti o tem pa je dopustno, ker to ni nič nemoraličnega.

Dalje se je črtal odstavek: «Adam in Eva sta vendar tvoja roditelja. In moja sta tudi in še fajmoštrova, če malo čez hrbet nazaj pogledamo». Tudi ta stavek ni našel milosti pred našo cenzuro. Ali misli morda cenzura, da ljudje ne smejo vedeti, da izhajajo od Adama in Eve in da od njih izhajajo tudi župniki? Če kje, veljajo tukaj Heinejeve besede: «Ich weiß bestimmt, daß ich aus Brahma's Haupt entsprossen bin und nicht aus seinen Hüheraugen». Pri nas pa seveda teh stvari ne smemo umeti. Tako malenkostna je naša gledališka cenzura, in mi pa moramo vse to mirno prenašati!

Takih slučajev, visoka zbornica, bi se dalo še obilo naštet, ali jaz tega nečem, ker čas že poteka in ker že ti uzorci popolnoma zadoščajo, da se more vsakdo lahko prepričati, na kakem nivoju je včasih v svobodni Avstriji gledališka cenzura v Ljubljani. Po klican je deželni zbor brez dvojbe, da taki malenkostni sekreturi javno ugovarja v interesu umetnosti in pisa-

teljev, kajti, vprašam Vas, kdo bo hotel še kaj pisati za slovensko gledališče, ako bo cenzura s svojimi škarpami ščipala take nedolžnosti, kakor jih je ščipala v navedenih slučajih?

Še enega slučaja ne morem zamolčati, ki se tiče našega Jurčiča. V «Narodnem domu» nastopil je pred kratkim znani Krjavelj iz Jurčičevega «Desetega brata» in nekaj pravil, kar je tiskano v romanu. Pripovedoval je med drugim, da ga je, ko je bil enkrat pri izpraševanju, župnik vprašal, kaj ve o Bogu. Rekel je, o Bogu vem pred vsem to-le, da je Bog povsod. Potem ga vpraša župnik: «Ali tudi v tvoji hiši?» «Da.» «Pod tvojo streho?» «Da.» In končno gospod župnik vpraša očeta Krjavelja: «Ali je tudi v tvoji kleti?» in ta odgovori: «Gospod, v moji kleti ga pa ni.» «Zakaj ne?» vpraša župnik, in Krjavelj pravi: «Ker kleti sploh nimam.»

Torej to celo anekdoto, ki jo je tudi Kosi spravil v svoje «Otroške pripovedke», je cenzura črtala, češ, da je to nekaj pohujšljivega in da se kaj takega ne sme na odru povedati.

Pri tej priliki se spominjam še neke druge prepovedi, ki pa ni tako malenkostna in mora pri vsakem, ki je imel ž njo opraviti, vzbujati resne pomisleke.

Kakor je visoki zbornici znano, hotelo je Dramatično društvo napraviti nek literarični poskus in na odru uprizoriti Jurčičevega «Tugomera». «Tugomer» je delo, ki ima brezdvobeno veliko literarno vrednost, in jako interesantno bi bilo poskusiti in videti, ali se ne da spraviti z uspehom tudi na gledališke deske. Ker smo pa poznali slabosti naše cenzure in vedeli, da je grozno občutljiva, je že Dramatično društvo vse potrebno napravilo, da se ne bi od strani cenzure ugovarjalo. Igra se peča z Nemci, snov je vzeta iz tistih bojev med Nemci in Slovani ob Labi, ki so se vršili pred toliko in toliko stoletji. Dramatično društvo pa ni hotelo nobenega izzivati in je bilo še celo tako ponižno, da je reklo, da igra ne bo nikjer napravila neprijetnega utisa, dajmo sami že vse tisto črtati, kar bi se utegnulo tolmačiti kot hujskanje proti nemški narodnosti.

To se je res zgodilo, in da boste videli, kako daleč je šlo Dramatično društvo, povem Vam, da smo Nemce zamenjali s Franki, tako da v igri ni bilo najti besede o Nemcih kot takih, ampak samo o Frankih.

Dasiravno smo torej polovico drame sami črtali, dasiravno je deželna vlada vedela, da se gre samo za literarični poskus, dasiravno smo mesto Nemcev tiste stare Franke izvlekli na dan, vendar nismo našli milosti pri vladi, in cel tisti izvleček iz «Tugomera» se je prepovedal, češ, da bi se s to predstavo morda razburila nemška narodnost. Gospoda moja, jaz ne cenim nemške narodnosti tako nizko, da bi se bila smela z uprizoritvijo te drame čutiti žaljeno, kajti nemška narodnost ni na tako nizkem stališču, kakor gledališka cenzura naše deželne vlade. Ker mi je bilo na tem, da se napravi literarični poskus, sem sam pri vladi interveniral. Vsaj se v nemškem gledališču tudi predstavljajo Kleistove in druge igre, ki so vendar tudi take, da bi končno Slovan lahko rekel, da se ž njimi ne strinja. Ali nihče ne misli pri tem na politični prepir, ampak le na umotvor kot tak. Jaz sem

torej interveniral pri vladi in vprašal tistega gospoda, ki je takrat zastopal ekscelenco gospoda deželnega predsednika, čemu se je igra sploh prepovedala in se niso samo črtali dotični odstavki, ki morda cenzorju niso ugajali, z eno besedo, zakaj se predstava «Tugomera» ni dovolila. No, gospod dvorni svetnik mi je rekel: «Že samo ime Jurčič je nekaj, kar nam ni všeč.» (Klici: — Rufe: «Čujte, čujte!») No, na ta odgovor sem pustil seveda vsako nadaljno intervencijo, rečem pa, ako se hočejo na tako malenkostnem stališču vstvarjati narodni prepiri, potem ste Vi pri vladi sami tisti, ki vstvarjate narodnostna nasprotja s tem, da vlečete vzroke prepira za lase na dan.

To se mi je videlo umestno omeniti, in jaz le še enkrat v imenu slovenskih pisateljev in Dramatičnega društva z vso odločnostjo ugovarjam, da bi se gledališka cenzura pri nas še nadalje izvrševala na tak način, kakor se morda ni izvrševala pred letem 1848., in na tak način, ki je za stoletje, v katerem živimo, naravnost nedostojen in nedopusten, da ne rabim ostrejšega izraza. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoka zbornica! Prečastiti gospod predgovornik je v duhovitem govoru zabaval visoko zbornico s kritikanjem gledališke cenzure.

Pred vsem je povdarjal, da deželna vlada zatira slovensko gledališče s tisto cenzuro. To očitje moram odločno zavračati, ker za deželno vlado je zatiranje ali animoznost neznana stvar. Posebno ostro je grajal prečastiti gospod predgovornik postopanje deželne vlade, ker je ona prepovedala vprizorjenje Jurčičeve drame «Tugomer». Jaz sem že rekel, da je za deželno vlado neznana stvar zatiranje. Ona stoji le na stališču gledališkega reda in ta red zahteva, da se oder ne izkorišča in ne zlorablja za hujskanje proti različnim narodom v naši deželi ali državi, da se ne izkorišča za vzbujanje narodnostnega prepira. Tembolj pa mora deželna vlada pri izvrševanju cenzure paziti na to stališče, ker v našem času prepir narodov pretresa celo državo in se mora torej izogibati tudi na odru vprizorjenju takšnih iger, katere, kakor je gospod predgovornik sam pripoznal, so sposobne za tako hujskanje, to je razvidno iz tega, ker je častiti predgovornik povedal, da je on sam vse tiste stavke, ki tako hujskanje proti nemškemu narodu povzročajo, črtal. To je res mogoče; nekatere besede so se spremenile, ampak ako se spremenjujejo nekatere besede, cela tendenca te drame se ne spremeni, in tendenca drame je taka, da je imela deželna vlada utemeljeni pomislek proti vprizorjenju. Opomniti moram še, da je stvar sedaj pri ministerstvu in da bo ministerstvo razsodilo, ako je postopala deželna vlada pravilno in v zmislu postave ali ne. Ministerstvo bo gotovo objektivno o tisti pritožbi razsodilo, gospodu predgovorniku pa moram v tej zadevi odločno odreči objektivnost in nepristranost, ker on je v tej zadevi prava

stranka. On sam je vložil, ako se dobro spomnim, dotični rekurz pri vladi, in ako je gospod predgovornik kot stranka rekurz vložil, potem pa je pristranost dokazana.

Dalje pa je častiti gospod predgovornik še rekel, da je deželna vlada preveč v strahu radi žaljenja javne morale. Jaz se ne spuščam v detalj tega govora, pa povdarjati moram, da po mojem mnenju je v interesu gledališča samega in sploh v interesu prebivalstva boljše, ako nekatere besede, nekateri prizori izostanejo ali se izpuščajo, nego da se npravstvena ali verska čutila prebivalstva žalijo. (Odobranje na levi. — Beifall links. Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Potem pa kar gledališče zatvoriti!»)

Ich glaube, damit schließen zu können.

Nur eine kurze Bemerkung möchte ich mir noch erlauben. Der Herr Abgeordnete für die Unterfrainer Städte ist gewiß einer der hervorragendsten Redner im hohen Hause, und er hat aus diesem Saale so manchen Lorbeerfranz als Redner nach Hause getragen. Auch heute hat er diesem Kranze ein neues Blatt angereicht; ich glaube aber nicht, daß es vom Lorbeerbaume, sondern ich glaube, daß es vom Giftbaume gepflückt wurde.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Na besede častitega gospoda deželnega predsednika seveda ne bom veliko reagiral, ker sem prepričan, da je glede «Tugomera», ako se o pristranosti in objektivnosti govori, prejkone položaj tak, da ekscelenca gospod deželni predsednik gotovo ni manj neobjektiven, kakor sem jaz. Očitati mi, da, ker sem rekurz napravil, nisem objektivni, je po mojih mislih čisto neutemeljeno. Gre se za to, da branim pravico literarnih krogov in pravico Dramatičnega društva, prirejati predstave, ki so v vsakem oziru dopustne, ki ne žalijo javne morale in tudi ne hujskajo proti drugi narodnosti v deželi. Slučaj, ki sem ga navedel glede «Tugomera», je karakterističen, ker se je ž njim vstvarila nepotrebna razburjenost. Prepoved se je izdala samo zato, ker je slučajno dotično dramo spisal Jurčič!

V drugem Njega ekscelenci ne bom odgovarjal — v detalj se itak ni spustil — ampak če se objektivno v pretres vzamejo nekateri slučajji, katere sem navedel in katerih tudi gospod deželni predsednik ni utajil, mora vsak priznati, da se naša cenzura — ne deželna vlada — brez dvojbe giblje na tako nizkem nivou, da je nečuvno. Tega tudi gospod deželni predsednik sam ni ovrgel. Kar se tiče lovorik, katere sem si po mnenju Njega prevzvišenosti pridobil v tej zbornici, prepuščam seveda sodbo gospodu deželnemu predsedniku samemu, in ironijo, ki jo tukaj prodaja, vem tudi ceniti. Poznam Njega ekscelenco in vem, da nas vselej, kadar si končno drugače ne more pomagati, hoče odpraviti z ironijo ali pa s kakim cenanim dovtipom. Seveda taki dovtipi name, ki imam trdo kožo,

ne napravljajo nobenega vtisa, kar pa se tiče «Giftbauma» — ne vem, ali je to tudi kako figovo drevo in ali je sploh kako drevo — moram ugovarjati temu, da je nekaj, kar Njega ekscelenci ni bilo všeč, skušal zavrniti s tako besedo, katero bi mu bil, ako je ekscelenca gospod deželni predsednik na primer spisal kako slovensko dramo, njegov lastni cenzor prečrtal, kakor je prečrtal figovo drevo v Jurčičevih «Rokovnjačih».

Sicer pa stvar sama zase govori, in vsi gospodje morate pripoznati, da gledališka cenzura ni poklicana, takih burk uganjati.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! O gledališki cenzuri se je že lansko leto tu govorilo ob priliki, ko se je poročalo o proračunu gledališkega zaklada, in že takrat se je naglašalo, kako nasprotna in naravnost nadležna da je ta cenzura in kako malo lovorik da si pri tem poslu spleta dotični gospod cenzor deželne vlade. Žal, da je bilo treba letos o tem predmetu zopet spregovoriti. Po mojem mnenju bi bilo veliko boljše, ako bi bil Njega ekscelenca, gospod deželni predsednik, mesto da je ironizoval gospoda predgovornika dr. Tavčarja, naročil po lanski debati gospodu cenzorju pri deželni vladi, naj bolj previdne, pametno in modro postopa. Ko bi bil on to storil, bi letos te debate ne bilo. Vsaj pa je tudi res čudno, ako se stvar nepristransko presoja, kako je mogoče, da se črtajo tako nedolžne besede, ki so našle prostora celo v knjigi, ki je namenjena mladini, in da gledališka cenzura misli, da se take besede na slovenskem odru ne smejo izgovoriti. Naravnost neumevno je, da je kaj takega mogoče, in da je neumevno, zdi se mi, da je pripoznal tudi Njega ekscelenca gospod deželni predsednik sam s tem, da je molče šel mimo tozadevnih očitaj, katere je izustil gospod poslanec dr. Tavčar na adresu gledališke cenzure pri deželni vladi. Gospod deželni predsednik je s tem sam priznal nespretnost gospoda cenzorja, ker se ga v tej stvari ni upal zagovarjati. To nespretnost pa je gospod cenzor pokazal pa še bolje s tem, kar se mu je pozneje očitalo v glavni stvari glede Jurčičevega «Tugomera».

Jaz le obžalujem, da je «Dramatično društvo» šlo tako daleč, da je popravljalo «Tugomera». Če je pa to storilo, se je to zgodilo le zaradi tega, da bi se odstranil vsak sum, kakor da bi hotelo kaj na oder spraviti, kar bi vtegnilo na eno ali drugo stran neprijetno zadeti. Zato se je bilo «Dramatično društvo» tudi odločilo besedo «Nemec» zamenjati z besedo «Frank». Gospoda moja! Vsakdor izmed nas, ako morda abstrahujem od častitih gospodov na tej (levi — finfen) strani visoke zbornice, je Tugomera z naslavo čital. In kaj pripoveduje Jurčič v svojem «Tugomeru»? On slika ondi že davno preteklo dobo, ki so jo žalibog Slovani res preživeli. Zgodovinske reminiscence se torej nahajajo v igri, katero je Jurčič nazval «Tugomer». In to igro je

hotelu «Dramatično društvo», ko je praznovalo svojo 1000. predstavo, spraviti na gledališki oder, da pokaže s tem, kaj imamo originalnega tudi v tem oziru, igro, ki se mora vsaj deloma klasična imenovati. Deželna vlada, oziroma gospod cenzor deželne vlade, pa je to predstavo zabranil! Najbolj frapiral pa me je odgovor, katerega je dobil gospod predgovornik dr. Tavčar, ko je šel k deželni vladi zaradi te prepovedi se pritoževati, odgovor namreč, da je že samo ime Jurčič nekaj takega, kar je neprijetno in vzbuja sum. Ako se more kaj takega izreči iz oficijelnih ust, potem se ni čuditi, da se napravljajo take cenzurne neprilike, o katerih smo izvedeli iz govora gospoda poslanca dr. Tavčarja in ki nas res spominjajo na dobo pred l. 1848. ali pa na dobo reakcije po l. 1848., ko so takozvani Bachovi huzarji za avstrijskimi narodi smeli uganjati, kar jim je na um palo, dasiravno se to ni strinjalo z zahtevami modre vladavine.

In kako opravičuje Njega ekscelenca gospod deželni predsednik prepoved predstave «Tugomera»? On pravi pred vsem, da je treba vse zabraniti, kar bi se moglo izkoriščati za hujskanje ali za vzbujanje narodnostnih preprirov, ki pretresajo državo. Priznavam, gospoda moja, da dandanes narodnostni prepripi pretresajo državo in da je te prepripi obžalovati; toda nihče nima bolj v rokah moči in ključa do tega, da prepripi potihnejo, kakor ravno visoka vlada. Ona naj na pravem mestu zastavi svoje moči, da se prepripi ublažijo, s tem, da dobijo tisti narodi, ki so še vedno zatirani, svoje pravice; ona naj skrbi za to, da prestanejo vzroki prepripirom, in ti bodo prenehali. S tem pa, da se prepove kaka igra, v kateri se nahaja kaka reminiscenca iz zgodovine, ki je bila žalostna, se narodnostni prepripi ne ustavijo. In jaz naravnost trdim, da deželna vlada v tem oziru ni nepristranska, kajti, če bi bila nepristranska, bi bila morala lansko leto prepovedati ono slavnostno predstavo v nemškem gledališču, kjer so se Slovani naravnost poniževali in postavljali na neko nižjo stopnjo od Nemcev. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: «Ganz unrichtig, es war ein hochpatriotisches Stück!») O pač, prav res je to. Bil sem sam navzoč in slišal sem na lastne ušesa, ker se je vedno naglašala velika moč nemštva in govorilo, kakor da so premoči Nemcev Slovani podlegli. Nekatere fraze so naravnost na to kazale. Če je gospod cenzor sicer tako občutljiv, bi bil moral tudi to opaziti, in spoznati tudi tendenco te igre. Na očitjanja Njega ekscelence gospoda deželnega predsednika gospodu predgovorniku dr. Tavčarju, da je bil on v tej zadevi stranka, je že dr. Tavčar sam odgovoril, jaz torej le še pripominjam na trditev gospoda deželnega predsednika, da zavrača očitjanje, kakor da bi vladala pri deželni vladi kaka animoznost proti gledališču, da jemljem to izjavo z veseljem na znanje in da vsled tega pričakujem, da bo današnja debata, če res ne vlada nikaka animoznost, niti proti enemu niti proti drugemu gledališkemu podjetju, imela vsaj toliko uspeha, da se gledališču ne bodo dogajale več take neprilike po cenzuri, kakor so se dogajale dozdej.

S tem sklepam splošno razpravo in priporočam visoki zbornici, da prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Prosim gospoda poročevalca, da preide v nadrobno razpravo.

Poročevalec Hribar:

Prestopajoč v nadrobno razpravo predlagam, da se pri I. poglavju sprejme potrebščina v znesku 3240 K, kakor jo nasvetuje deželni odbor. Tu se proti potrebščini lanskega leta proračunava za 60 K več, to pa zaradi tega, ker se je nagrada stavbnega urada asistentu, ki ima gledališče nadzorovati, zvišala od 150 gld. na 180 gld. ali od 300 K na 360 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri II. poglavju se predlaga potrebščina v znesku 1472 K, za 2 K več kakor lansko leto, ker se letos dimnikarjeva nagrada za znesek 2 K zviša.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri III. poglavju se predlaga potrebščina 196 K. Ta potrebščina se tiče davkov in se ne da spremeniti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri IV. poglavju se proračunava potrebščina z zneskom 5032 K, to je za 144 K več, kakor lansko leto.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri V. poglavju se predlaga potrebščina 1320 K, kakor lansko leto.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri VI. poglavju se predlaga potrebščina 288 K, kot najemščina za dekoracijsko skladišče, dočim lansko leto te postavke ni bilo v proračunu. Ta postavka je letos zaradi tega potrebna in utemeljena, ker je deželni odbor za dekoracije in za opravo vzel v najem od vojaškega erarja neki prostor, za katerega je plačevati najemščino. Ob svojem času se je že govorilo o tem, da bo treba napraviti posebno poslopje za gledališke rekvizite in za garderobo. Tega poslopja deželni odbor dozdej ni zidal, in sicer zaradi tega ne, ker je med tem prišel na misel, da se bode našel prostor za shranjenje dekoracij in kulis v poslopju, katero bo treba zidati kot dependanco k deželnemu muzeju. Dokler se to poslopje ne zida in prostor za shranjenje dekoracij in kulis ne najde, bo treba imeti v najem prostor za shranjenje dotičnih stvari. Zato je ta postavka opravičena, in jaz predlagam, da jo visoka zbornica sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

VII. poglavje se predlaga s potrebščino 10.800 K nespremenjeno, kakor lansko leto.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri VIII. poglavju nasvetujem, da se kot 7. točka postavi v proračun še potrebščina 340 K za predelavo kandelabrov pred gledališčem. Deželni odbor se je namreč dogovoril z mestno občino ljubljansko, da se kandelabri za plinovo luč spremene v obločnice, poleg teh pa postavi še ena obločnica na trgu v Knaflijevih ulicah. Ker bi bil trg pred gledališčem na ta način veliko dostojnejše razsvetljen, je deželni odbor, pridržujoč si

izprobiti odobrenje deželnega zbora, mestni občini obljubil, da prevzame polovico troškov za preuredbo kandelabrov, ki bodo znašali 340 K.

Nasvetujem torej, da se pri tem poglavju potrebščina v ordinariju s 780 K, v ekstraordinariju pa s 1540 K, skupaj torej z 2320 K sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

S tem je torej potrebščina gledališkega zaklada za l. 1900. z zneskom 23.128 K v ordinariju in 1540 K v ekstraordinariju, skupaj tedaj v znesku 24.668 K odobrena.

Prestopajoč k pokritju nasvetujem pri I. poglavju, da se sprejme postavka 2222 K kot dohodek iz 4% obresti od glavnice, ki je bila prejeta za mestni občini ljubljanski prodano redutno poslopje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri II. poglavju se predlaga najmovina za lože z zneskom 19.400 K, skupaj torej pri I. in II. poglavju pokritje 21.622 K, ali za približno 1000 K manj, kakor lansko leto. Najmovina za lože se proračunava z zneskom le 19.400 K z ozirom na uspeh, ki se je dosegel pri oddaji lož za sezono 1898/99. Mogoče je sicer, da se doseže za prihodnjo sezono za 500 ali 600 K več, tako tedaj, da bi znašala najmovina za lože okroglo 20.000 K; vendar pa je previdneje, da se računa s tem, da bo najmovina od lož znašala manj nego 20.000 K, vsled česar finančni odsek nasvetuje, da se ta postavka sprejme kakor jo predlaga deželni odbor.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ko so te številke sprejete in je določena tudi potrebščina v znesku 24.668 K, je razvidno, da je nedostatek 3006 K pokriti iz deželnega zaklada, namestu nedostatka 2706 K, ki je naveden v deželnega odbora predlogi pod IV. poglavjem.

(Obvelja. — Angenommen.)

Po vsem tem predlagam torej:

3.) Proračun gledališkega zaklada za leto 1900:

s potrebščinami	
rednimi	23.128 K
in izrednimi	1.540 »
tedaj vkup	24.668 K
in rednim prokritjem	21.662 »
tedaj z nedostatkem, ki se ima pokriti iz deželnega zaklada v znesku	3.006 K

se odobri.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki hočejo proračun gledališkega zaklada za l. 1900. odobriti v celoti, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Proračun je v celoti sprejet in s tem je 9. točka dnevnega reda rešena.

Z ozirom na pozno uro bomo za danes sklenili ter pridejo ostale točke dnevnega reda na dnevni red prihodnje seje.

Gospodje poslanci vit. pl. Langer in tovariši izročili so mi sledeči samostalni predlog.

Prosim gospoda tajnika, da ga izvoli prečitati.

Tajnik Pfeifer:

(bere — liešt)

«Selbständiger Antrag.

Der Landesausschuß wird beauftragt, in der kommenden Session des Landtages eine Novelle zum kaiserlichen Jagdgesetz in Vorlage zu bringen, wonach zum Schutze von wirtschaftlich bedeutenden Weinculturen, die in einem Jagdgebiete gelegen sind, die Landesregierung über Antrag einer Gemeindevertretung oder des Landesausschusses die Anordnung treffen könne, daß in Catastralgemeinden mit hervorragendem Weinbaue die Hasen aus der Reihe des jagdbaren Wildes ausgeschaltet werden. Als Catastralgemeinde mit hervorragendem Weinbaue sei jene anzusehen, in welcher fünf Procent oder mehr der der Grundsteuer unterworfenen Bodenfläche nach Abrechnung der Culturart Wald dem Weinbaue gewidmet sind.

Laibach, 11. April 1900.

Langer, Schaffer, Barbo, Luchmann, Ulm, Jv. Hribar, Loy, Povše, Bišnikar, Božič, Pakiz, F. Košat, Dr. Ivan Tavcar, A. Kalan, Tom. Rajdiz, Pfeifer, Murnik, F. Modic, Zelen.»

Deželni glavar:

Na dnevni red prihodnje seje pridejo nastopne točke:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Prihodnja seja bo v četrtek, dne 19. t. m., ob 10. uri dopoldne.

Naznanjam še, da ima finančni odsek sejo v sredo, dne 18. t. m., ob 10. uri dopoldne in upravni odsek istotako v sredo, dne 18. t. m., in sicer ob 3. uri popoldne.

Počastujem se, voščiti vsem gospodom poslancem srečne Velikonočne praznike in s tem sklepam sejo.

Konec seje ob 1. uri 55 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 1 Uhr 55 Minuten Nachmittag.

Popravek. V stenografičnem zapisniku III. seje, stran 39., v desnem razpredelu, v 18. vrsti navzgor, je beseda «Materielle» spremeniti v besedi «materielle Können».

Berichtigung. Im stenographischen Berichte der III. Sitzung, Seite 39, Spalte rechts, Zeile 18 von unten, soll es statt «Materielle» lauten «materielle Können».

